

גמרא סדורה

מסכת עירובין

פרק י' - "המוצא תפלין"

לימוד פרק זה מוקדש לכבודה של:

אימי מורתני מרת שלי מרים ווינט שהגיעה לגבורות

יהי רצון שימשיך הקב"ה להשפיע שפע רב עליה יחד עם מו"ר אבי

ועל כל המשפחה כולה, בניהם וכלותיהם, נכדיהם, נכדותיהם ובני זוגם, נינהם כ"י

והכל מתוך שמחה נחת ובריאות

מהדורה המעניקה חווית הצלחה

ומאהיבה את הגמרא על לומדיה

"אם היו בני אדם מרגישים במתיקות התורה, היו משתגעים ומתלהטים אחריה, כי התורה כוללת כל הטובות שבעולם"

(אור החיים הקדוש)

יצא לאור על ידי

עמותת "וכל בניך לימודי ה"י"

כ"ה חשוון תשפ"א

בהצלחה - יגעת ומצאת - תאמיין!!!

להארות והערות

דניאל ברק ווינט

טל' - 0526071122

דוא"ל vinetdb81@gmail.com

עתניאל ד.ג. הר חברון 9040700

©

כל הזכויות על הטקסט, ניקוד ופיסוק,

החלוקה לסוגיות ופסקאות,

שמורות לעמותת "וכל בניין לימודיך" ולדניאל ברק ווינט.

כ"י

מסכת עירובין פרק י' - "המוציא תפילין"

1. צה, א-ב

מתני'
המוציא תפילין. בשדה במקום שנאבדין:
מכניסן. לעיר ולבית: **זוג זוג**. אחד בראש ואחד בזרוע והיינו זוג כדרך שלובשן בחול וחוזר תמיד ומכניסן זוג אחר זוג עד שיכלו:
שנים שנים. זוג בראש וזוג בזרוע ובגמרא בעי טעמא מאי נינהו:
בישנות. שניכר הקשר העשוי כמין שדי דודאי תפילין הן ויש בהן קדושה ואסור להניחן בבזיון:
אבל בחדשות פטור. מלהכניסן דילמא קמיע הן בעלמא ואין בהן קדושה אלא בנעשים כהלכתן והיינו לשמן הלכך לא מחללין שבתא עליהו:
צבתים. קשרים קשרים הרבה תפילין בכל קשר ובגמי מפרש מאי צבתים ומאי כריכות:
מחשיך עליהן. ימתין עד שתחשך וישב שם וישמרם ולכשתחשך יטלם יחד ובגמי פריך וליעילינהו זוג זוג:
ובסכנה. שאינו יכול להמתין שם ומתיירא מפני הליסטים:
נותנן לחבירו וחבירו לחבירו. דכל חד וחד לא ממטי להו ארבע אמות:
לחצר החיצונה. של עיר שהוא מקום המשתמר ראשון:
וכן בנו. שילדתו אמו שם בשדה בשבת:
לא תהלך זו יותר מרגלי בעליה. אינן יכולין להרחיקה מתחום שביתת בעלים הכל לפי מה שעירבו הבעלים:

גמ'
לובש כל מה שיכול ללבוש. לענין הצלת דליקה תנן בכל כתבי הקודש (שבת דף קכ.).
ולשם הוא מוציא. לחצר שסמוכה לדליקה:
התם. דקאי בשאר מלבושין דכמה דבעי לביש בחול:
זוג אחד אין. דקסבר שבת זמן תפילין הוא ומשום הכי שרי ובלאו הצלה נמי אם בא להניח תפילין מניח ומשום הצלה לא שרינן ליה טפי:

משנה

המוציא תפילין - מכניסן זוג זוג.
רבן גמליאל אומר:
שנים שנים.
במה דברים אמורים: בישנות.
אבל בחדשות - פטור.

מצאן: צבתים,

או כריכות - מחשיך עליהן ומביאן.
ובסכנה - מכסן והולך לו.
רבי שמעון אומר:
נותנן לחבירו, וחבירו לחבירו, עד שמגיע לחצר החיצונה.
וכן בנו - נותנן לחבירו, וחבירו לחבירו, אפילו מאה.

צה,ב

רבי יהודה אומר:

נותן אדם חבית לחבירו, וחבירו לחבירו, אפילו חוץ לתחום.
אמרו לו: לא תהלך זו יותר מרגלי בעליה.

גמרא

"זוג" אחד - אין,
טפי - לא.

לימא תנן סתמא דלא כרבי מאיר?
 דאי כרבי מאיר, האמר: **"לובש כל מה שיכול ללבוש, ועוטף כל מה שיכול לעטוף"**.
 דיתנן:

"ולשם מוציא כל בלי תשמישו,
לובש כל מה שיכול ללבוש,
ועוטף כל מה שיכול לעטוף" (שבת קכ.).

וההיא סתמא ממאי רבי מאיר היא?
 דקתני עלה:

"לובש ומוציא, ופושט ולובש ומוציא ופושט, אפילו כל היום כולו,
דברי רבי מאיר!"

אמר רבא:

אפילו תימא רבי מאיר,
 התם - דרך מלבושו כחול שוויה רבנן.
 והכא - דרך מלבושו כחול שוויה רבנן.

"התם" - דבחול כמה דבעי לביש, לענין הצלה נמי שרו ליה רבנן.
"הכא" - דבחול נמי, זוג אחד - אין, טפי - לא. לענין הצלה נמי זוג אחד - אין, טפי - לא.

2. צה, ב - צו, א

רש"י

מאי קסבר. דקא שרי שנים שנים אבל טפי לא:
אי קסבר שבת זמן תפילין הוא. משום הכי שרי אבל לאצולי טפי מן המצוה לא:
לאו זמן תפילין הוא. ושרו ליה רבנן דרך מלבוש משום דתכשיט הוא לגביה ולא משאוי ואע"ג דלאו אורחיה הכא משום הצלה שרי:
במקום תפילין. הראוי להניח בו תפילין שאין כל הראש כשר להניח תפילין אלא קדקד לבד וחריץ יש שם שהתפילין יושבים בו ואינן בולטין כל כך כדלקמן ובשבת נמי באתרא דלא חזו ליה לאו תכשיט הוא שבוטלין יותר מדאי והוי כמשאוי:
דיד. אין כל הזרוע כשר לתפילין אלא קיבורת כדלקמן:
מנהג בזיון. להניח חבילה עליהן שרי ליה למנטרינהו התם:
ראוי מי אמר. דגבי שבת לימא דתכשיט הוא:
קיבורת. אבר אמצעי שבזרוע ובלע"ז רבדיין {ברדוין: חלק (של הזרוע) שהוא מלא בשר}
רופף. רך ובלע"ז פונטיניא {פונטייני"א: מרפס (במצח)}
תנא קמא סבר שבת זמן תפילין הוא. ומשום הצלה לא מישרו ביה טפי מן המצוה דלאו תכשיט ניהו וכל שכן דכיון דזמן תפילין הוא ואיכא בל תוסיף אתי איסור בל תוסיף ומשוי להו עליה כמשאוי: ר"ג סבר לאו זמן תפילין הוא: והיינו טעמא דשרו ליה רבנן להצלה משום דתכשיט הוא הלכך כל כמה דהוי תכשיט שרי ומשום בל תוסיף ליכא הכא דאין כאן מצות תפילין כלל אלא כשאר מלבוש בעלמא: **איבעית אימא דכ"ע שבת זמן תפילין הוא.** ודכולי עלמא אינה תכשיט ובמצות צריכות כוונה קא מיפליג:

"רבן גמליאל אומר: שנים שנים."

מאי קסבר?
 אי קסבר: שבת זמן תפילין הוא,
 זוג אחד - אין, טפי - לא.
 ואי קסבר: שבת לאו זמן תפילין הוא,
 ומשום הצלה דרך מלבוש שרו ליה רבנן,
 אפילו טפי - נמי!

לעולם קסבר: שבת לאו זמן תפילין הוא,
 וכי שרו לענגו הצלה - דרך מלבוש במקום תפילין.

אי הכי, זוג אחד נמי - אין, טפי - לא!

אמר רב שמואל בר רב יצחק:
 מקום יש בראש להניח בו שתי תפילין.

הניחא דראש, דיד מאי איכא למימר?

כדרב הונא,
 דאמר רב הונא:
 פעמים שאדם בא מן השדה וחבילתו על ראשו,
 ומסלקן מראשו וקושרן בזרועו!

אימר דאמר רב הונא, שלא ינהג בהן דרך בזיון.
 'ראוי' מי אמר?

אלא כדאמר רב שמואל בר רב יצחק:
 מקום יש בראש שראוי להניח בו שתי תפילין.
 הכא נמי, מקום יש ביד שראוי להניח בו שתי תפילין.

תנא דבי מנשה:
"על ידך"¹⁷⁷ (דברים ו, ח) - זו קיבורת.
"בין עיניך" (דברים ו, ח) - זו קדקד.

היכא?

אמרי דבי רבי ינאי:
 מקום שמוחו של תינוק רופס.

לימא בדרב שמואל בר רב יצחק קמיפלגי:
 דתנא קמא - לית ליה דרב שמואל בר רב יצחק.
 ורבן גמליאל - אית ליה דרב שמואל בר רב יצחק.

לא,
 דכולי עלמא אית להו דרב שמואל בר רב יצחק,
 והכא בשבת זמן תפילין קמיפלגי:
 דתנא קמא סבר: שבת זמן תפילין הוא.
 ורבן גמליאל סבר: שבת לאו זמן תפילין הוא.

¹⁷⁷ וקשרתם לאות על ידך והיו לטטפת בין עיניך

רָשׁ"י

ת"ק סבר מצות צריכות כוונה. שהעושה מצוה צריך שיכוין בה הלכך זוג אחד אין טפי לא דאי מכיון למצוה איכא בל תוסיף בחד ואי לא מכיון למצוה תרוייהו משאוי נינהו ואין כאן מצוה:

ורבן גמליאל סבר מצות אין צריכות כוונה. הלכך מצוה איכא בל תוסיף ליכא דאין עובר על בל תוסיף אא"כ נתכוון למצוה וזה לא נתכוון ובכל חד אמרי האי למצוה ולבי מגמגם לומר דכיון דלאו תכשיט נינהו נהי דבל תוסיף ליכא איסור שבת מיהא לא פקע והא ליכא למימר דלכולי עלמא תכשיט הם דאם כן לתנא קמא אמאי אסור לא ליכוין ולא ליתסר וליכא למימר נמי דלתנא קמא לא הוּו תכשיט ולרבן גמליאל הוּו תכשיט דאם כן לוקי פלוגתייהו בהכי ועוד היינו פלוגתא דלעיל דזמן ולא זמן ונראה לי דהכי גרסינן תנא קמא סבר מצות אין צריכות כוונה ולכולי עלמא תכשיט הן הלכך כיון דלענין מיפק ידי חובתיה נפיק בלא כונה לענין בל תוסיף נמי אף על גב דלא מכיון להו למצוה איכא בל תוסיף כיון דזמן תפילין הוא ור"ג סבר צריכות כוונה לצאת ידי חובתו הלכך. בבל תוסיף נמי לא עבר עד דמייכוין למצוה:

ואיבעית אימא. לענין לצאת כולי עלמא לא פליגי דידי חובתיה נפיק אע"ג דלא איכוון ולענין בל תוסיף פליגי לת"ק כי היכי דלענין מפיק נפיק לענין בל תוסיף נמי עבר ולרבן גמליאל אי לא מכווינן למצוה לא עבר:

ואיבעית אימא אי סבירא לן. דלכ"ע שבת זמן תפילין לא לעבור ולא לצאת בעי כוונה ואיכא בל תוסיף אלא שבת לאו זמן תפילין הוא ובהא פליגי דת"ק סבר שלא בזמנו נמי אפילו בלא כוונה מצוה היא ותוספת עמה ולרבן גמליאל שלא בזמנו ואינו מתכוין אין כאן רמז מצוה ואין כאן תוספת:

זוג אחד נמי לא. דיש כאן תוספת שמוסיף שבת על החול למצות תפילין: **ועוד הישן בשמיני בסוכה ילקה.** דמוסיף שמיני על השביעי ואגן מיתב יתביטן בשמיני בספק שביעי לכתחלה אלא שלא בזמנו בלא כוונה לאו תוספת הוא ולהכי שרינן דאי שמיני הוא לא מכיון למצות סוכה: **מחורתא כדשנינן מעיקרא.** בשבת זמן ולא זמן תפילין הוא קא מיפלגי:

ואיבעית אימא:
 דכולי עלמא שבת זמן תפילין הוא,
 והכא במצות צריכות כוונה קמיפלגי:
 תנא קמא סבר: לצאת בעי כוונה.
 ורבן גמליאל סבר: לא בעי כוונה.

צו,א

ואיבעית אימא:
 דכולי עלמא לצאת לא בעי כוונה,
 והכא לעבור משום 'בל תוסיף'¹⁷⁸ (דברים יג, א) קמיפלגי,
 דתנא קמא סבר: לעבור משום 'בל תסיף' לא בעי כוונה.
 ורבן גמליאל סבר: לעבור משום 'בל תסיף' בעי כוונה.

ואיבעית אימא:
 אי דסבירא לן דשבת זמן תפילין,
 דכולי עלמא:
 לא לעבור - בעי כוונה,
 ולא לצאת - בעי כוונה,
 והכא ב' לעבור שלא בזמנו' קמיפלגי:
 תנא קמא סבר: לא בעי כוונה.
 ורבן גמליאל סבר: 'לעבור שלא בזמנו' בעי כוונה.

אי הכי,
לרבי מאיר זוג אחד נמי לא.

ועוד, הישן בשמיני בסוכה ילקה!
אלא, מחורתא כדשנינן מעיקרא.

3. צו, א-ב

רש"י

ומאן. תנא דשמעת ליה דאמר שבת זמן תפילין דמוקים מתניי אליביה:

ושמרת את החוקה. בפרשת קדש לי כתיב והיא אחת מדי פרשיות של תפילין:

אלא לענין פסח. דאיירי בה לעיל מינה והאי מימיה ימימה משנה לשנה דמתרגמינן מזמן לזמן אלמא מדלא דריש ר' עקיבא האי קרא בתפילין ש"מ דסייל לילה ושבת זמן תפילין דלא קא ממעט להו קרא:

והא דתנן. בפ"ק דכריתות [דף ב.]:

הפסח והמילה. אע"פ שיש בהן כרת הואיל ואין בהן לאו אלא מצות עשה הן אין מביאין על שגגתן חטאת שאין חטאת באה אלא על לאו דכרת כדכתיב (ויקרא ד) אשר לא תעשינה וגו':

לאו נמי איכא. דהא כתיב ושמרת וכל שמירה אזהרת לאו היא כדר' אבין:

השמר דלאו לאו והשמר דעשה עשה. פירוש השמר שלא תעשה כן כגון השמר לך פן תכרות ברית וגו' (שמות לד) השמר לך פן תנקש וגו' (דברים יב) השמר בנגע הצרעת (שם כד) שלא יקוץ בהרתו השמר דעשה כי האי ושמרת את החוקה:

מי שצריכין אות. ימים שישראל צריכין להעמיד אות על עצמן להכיר שהם מחזיקים בתורתו של הקב"ה יצאו שבתות וימים טובים שהן עצמן אות בין הקב"ה לישראל דכתיב (שמות לא) כי אות היא ביני וביניכם:

הניעור בלילה. שאין לו לחוש שמא יפח בתפיליו:

רצה מניח. ואינו כמוסיף על המצוה דלילה זמן תפילין הוא ורבנן הוא דגזור שמא יפח כשהוא ישן:

מדלילה לת"ק זמן תפילין. אלמא לא דריש מימיה ימימה למעוטי לילות דמוקים לקרא בפסח:

שבת נמי זמן תפילין הוא. מההוא קרא גופיה ממעט שבת: **ודילמא סבירא ליה לילה זמן תפילין.** דלא דריש מימיה ימימה לענין תפילין אבל שבת לאו זמן תפילין הוא ונפקא ליה מוהיה לך לאות כדנפקא ליה לר"ע לעיל דמוקי מימיה ימימה לפסח דלא ממעט לילה מימיה וקא ממעט שבת מוהיה לך לאות:

ומאן שמעית ליה: שבת זמן תפילין?

רבי עקיבא.

דתניא:

"וְשִׁמְרֶתְךָ אֶת הַחֻקָּה הַזֹּאת לְמוֹעֵד מִיָּמִים יְמִימָה" (שמות יג, 9),

"יָמִים" - וְלֹא לֵילוֹת.

"מִיָּמִים" - וְלֹא כֹל יָמִים, פָּרַט לְשַׁבְּתוֹת וַיָּמִים טוֹבִים,

דְּבַר רַבִּי יוֹסֵי הַגָּלִילִי.

רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר:

לֹא נֶאמַר: "חֻקָּה" זוֹ אֵלֶּא לְעִנְיֵן פֶּסַח בְּלִבְד".

ואלא הא דתנן:

"הַפֶּסַח וְהַמִּילָה - מִצְוֹת עֲשֵׂה" (כריתות ב.),

לימא דלא רבי עקיבא?

דאי רבי עקיבא, כיון דמוקי לה בפסח, 'לאו' נמי איכא כדרבי אבין אמר רבי אילעאי.

דאמר רבי אבין אמר רבי אילעאי:

כל מקום שנאמר: "השמר",

"פן",

ו"אל" - אינו אלא בלא תעשה!

אפילו תימא רבי עקיבא,

"השמר" ד'לאו' - 'לאו',

"השמר" ד'עשה' - עשה.

וסבר רבי עקיבא שבת זמן תפילין הוא!?

והתניא:

"רבי עקיבא אומר:

יכול יניח אדם תפילין בשבתות וימים טובים?

תלמוד לומר: "והיה לך לאות על ידך"¹⁷⁹ (שמות יג, ט) - מי שצריכין אות.

יצאו אלו - שהו גופן אות."

אלא האי תנא הוא,

דתניא:

"הניעור בלילה: רצה-חולק,

רצה - מניח,

דברי רבי נתן.

יונתן הקיטוני אומר:

אין מניחין תפילין בלילה."

מדלילה לתנא קמא זמן תפילין, שבת נמי זמן תפילין.

דילמא סבירא ליה:

לילה - זמן תפילין הוא,

שבת - לאו זמן תפילין הוא.

ד'הא שמעינן ליה לרבי עקיבא דאמר:

לילה - זמן תפילין הוא,

שבת - לאו זמן תפילין הוא!

אלא, האי תנא הוא,

¹⁷⁹ והיה לך לאות על ידך ולזכרון בין עיניך למען תהיה תורת ה' בפיך מי ביד חזקה הוצאף ה' ממצריים

רש"י

בת כושי. בת שאול כדכתיב (תהלים ז) על דברי כוש בן ימיני דהיינו שאול כדאמר'י באלו מגלחין (מיו"ק דף טז):

ולא מיחו בה חכמים. דהוי כתוספת על דברי תורה שפטרה נשים ממצות עשה שהזמן גרמא:

של יונה. בן אמיתי:

שלא הזמן גרמא. אלמא מצות תפילין כל שעה גם בלילה גם בשבת דאי מפקת חד הוי להו זמן קבוע:

דר' יוסי. לקמן:

נשים סומכות רשות. ואע"ג דכתיב (ויקרא א) דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם אדם כי יקריב מכם וסמיד ליה וסמך ידו בני ישראל סומכים ולא בנות ישראל סומכות:

אוסר בחדשות. לחלל עליהן שבת דילמא קמיע בעלמא נינהו:

נשים סומכות רשות. דאין כאן בל תוסיף ומשום איסורא נמי ליכא דקסבר תכשיט נינהו:

אין מעכבין. אין ב"ד מוזהרין למונען מלתקוע ביום טוב של ר"ה דבעו לחנוכינהו במצות:

הא נשים מעכבין. אע"ג דלא חלול י"ט הוא כדתנא דבי שמואל (ר"ה דף כט): יצאה תקיעת שופר ורדיית הפת שהיא חכמה ואינה מלאכה מיהו נראות כמוסיפות:

סתם סיפרא. תורת כהנים:

דתנאי:

"מיכל בת כושי היתה מנחת תפילין - ולא מיחו בה חכמים. אשתו של יונה היתה עולה לרגל - ולא מיחו בה חכמים."

מדלא מיחו בה חכמים,

אלמא קסברי: מצות עשה שלא הזמן גרמא היא.

ודילמא סבר לה:

כרבי יוסי, דאמר: נשים סומכות רשות.

דאי לא תימא הכי, אשתו של יונה היתה עולה לרגל ולא מיחו בה? מי איכא למאן דאמר: רגל לאו מצות עשה שהזמן גרמא הוא? אלא קסבר: רשות, הכא נמי רשות.

צ"ב

אלא האי תנא היא,

דתנאי:

"המוצא תפילין:

מכניסן זוג זוג.

אחד האיש ואחד האשה,

אחד חדשות ואחד ישנות,

דברי רבי מאיר.

רבי יהודה:

אוסר בחדשות, ומתיר בישנות."

עד כאן לא פליגי אלא בחדשות וישנות,

אבל באשה לא פליגי.

שמע מינה:

מצות עשה שלא הזמן גרמא הוא,

וכל מצות עשה שאין הזמן גרמא - נשים חייבות.

ודילמא סבר לה:

כרבי יוסי, דאמר: נשים סומכות רשות.

לא סלקא דעתך,

דלא רבי מאיר סבר לה כרבי יוסי,

ולא רבי יהודה סבר לה כרבי יוסי.

"לא רבי מאיר סבר לה כרבי יוסי":

דתנן:

"אין מעכבין את התינוקות מלתקוע" (ראש השנה לב).

הא נשים - מעכבין!

וסתם מתניתין: רבי מאיר.

"ולא רבי יהודה סבר לה כרבי יוסי":

דתנאי:

"דבר אל בני ישראל... וסמך ידו" ¹⁸⁰ (ויקרא א, ב-ד) -

"בני ישראל" - סומכין,

ואין בנות ישראל - סומכות.

רבי יוסי ורבי שמעון אומרים:

נשים סומכות רשות."

וסתם סיפרא מני? רבי יהודה.

¹⁸⁰ ב דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם אדם כי יקריב מכם קרבן לה' מן בהמה מן הבקר ומן הצאן תקריבו את קרבנכם. ג אם עלה קרבנו מן הבקר וקרבים וקריבנו אל פתח אהל מועד יקריב אתו לרצנו לפני ה'. ד וסמך ידו על ראש העלה ונרצה לו לכפר עליו

4. צו, ב - צז, א

רפ"י

לשונות. צמר סרוק וצבוע:
פסולות. שמא לא צבע לשם
 ציצית ואנן עשייה לשמן בעינין:
דגלימא טוואתיה. לארוג מהן
 טלית ולא לעשות מהן ציצית:
שזנהו. טוואם:
בשזורים. שאין דרך לארגם:
דשיפתא דגלימא. שכן דרך
 להסך שזורים בשפתו שהוא
 גדיל ונקרא בלע"ז צימושי"י
{צימול"ש: פס-שוליים (של
בגד)} והחוטים נקראים
 אורי"ל **{אורי"ש: מללים**
(שפות אריגים)}:
במופסקין דכולי האי לא טרח.
 לחזור ולקשרם ולהסך אותן:
וכי אדם טורח לעשות קמיע
כעין תפילין. ואפי"ה חיישינן לה
 במתניי דקתני חדשות פטור
 דילמא קמיע נינהו ולא מחללין
 שבתא עליהו:
פוק תני להו. להנך רבנן דבי
 מדרשא דקשי להו בדרי אלעזר
 צא ושנה להם שיש בידי
 ברייתא דמסייע ליה ומפרשת
 טעמא בהדיא: לפי שאין אדם
 טורח:
כיפי. מרגליות ל"א נזמים וכן
 עיקר:
אחד חדשות. שאין אדם טורח:

אמר רבי אלעזר:
 המוצא תכלת בשוק,
 לשונות - פסולות,
 חוטיין - כשרין.

מאי שנא "לשונות" דאמר: אדעתא גלימא צבעינהו,
 "חוטיין" נמי נימא: אדעתא דגלימא טוינהו!

בשזורים.

שזורים נמי,
 נימא: אדעתא דשיפתא דגלימא עייפינהו!

במופסקין.
 דכולי האי ודאי לא טרחי אינשי.

אמר רבא:
 וכי אדם טורח לעשות קמיע כמין תפילין?
 דתנן:

"במה דברים אמורים: בישנות. אבל בחדשות פטור!"

אמר רבי זירא לאהבה בריה:
 פוק תני להו:
 "המוצא תכלת בשוק:
 לשונות - פסולין,
 חוטים מופסקים - כשרים.
 לפי שאין אדם טורח".

אמר רבא:
 ומשום דתני לה אהבה בריה דרבי זירא כיפי תלא לה?
 והתנן:
 "במה דברים אמורים: בישנות,
 אבל בחדשות - פטור!"

אלא אמר רבא:
 טרח ולא טרח תנאי היא,
 דתנאי:
 "המוצא תפילין:
 מכניסן זוג זוג,
 אחד האיש ואחד האשה.
 אחד חדשות ואחד ישנות,
 דברי רבי מאיר.
 רבי יהודה:
 אוסר - בחדשות,
 ומתיר - בישנות".
 אלמא:
 מר סבר: טרח אינשי,
 ומר סבר: לא טרח אינשי.

צזא

5. צז, א

רש"י

והשתא דתני אבוב דשמואל. דהאי חדשות כשיש בהן רצועות ואינן מקושרות כעין קשר של תפילין העשוי כמין אותיות וכן הוא קבוע תמיד אלמא טעמא משום קשר הוא דקשירה אב מלאכה ואסור לקשור בשבת קשר של קיימא:

דכ"ע לא טרח. דטעמא דחדשות לאו משום ספק קמיא הוא:

ר' יהודה לטעמיה. בפרק אלו קשרים (שבת דף קיג.) חבל דלי שנפסק. כורך עליו פונדא או פסיקיא ובלבד שלא יענבנו אלמא טעמא משום דקשירה הוא וחייבין עליה משום אב מלאכה:

הא לאו הכי עניב. בתמיה: הלכה למשה מסיני. היאך הוא עשוי שדומה לדל"ת ובתפירתן עשוי כמין שיין ורצועה קטנה קבועה בהן וראשה כפוף ודומה ליו"ד הרי שדי:

ונוייהן. אותו היכר האותיות: לבר. לחוץ שאינם כלפי התפילין בין הבתים אלא כנגד מראית העין לפי שנאמר בהן וראו וגו' ותניא ר"א הגדול אומר אלו תפילין של ראש:

(שיצ"י עצב"י סימן).

והשתא דתני אבוב דשמואל בר רב יצחק: "אלו הן 'ישנות' - כל שיש בהן רצועות מקושרות, 'חדשות' - יש בהן רצועות ולא מקושרות". דכולי עלמא לא טרח איניש.

וליענבינהו מיענב!

אמר רב חסדא: זאת אומרת: עניבה פסולה בתפילין.

אב"י אמר: רבי יהודה לטעמיה, דאמר: עניבה קשירה מעלייתא היא.

טעמא דעניבה קשירה מעלייתא היא, הא לאו הכי, עניב להו.

והאמר רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב: קשר של תפילין - הלכה למשה מסיני הוא.

ואמר רב נחמן:

ונוייהן לבר!

דעניב להו כעין קשירה דידהו.

רפ"י

6. צ, א

הלוקח תפילין. הרבה יחד ולחזור למוכרן ולוקחן ממי שאינו מומחה:

בדק שתים של יד ואחת של ראש. וכיון דהוחזק בשלש הוה מומחה ולוקח השאר בלא בדיקה:

מה נפשך. מה דעתך אי קים לך דגברא דמזבן תפילין טובא מחד גברא זבין הוא והאי מוכר נמי מחד גברא קננהו:

לבדוק שלש בשל יד או שלש בשל ראש. ותסגי ליה בהכי להתחזק בכולהו:

כל חד וחד נמי. כל תפילין ותפילין דשמא מי שמכר לו את אלו לא מכר את אלו:

רבי היא. במסכת יבמות (דף סד:) הוא דאמר בתרי זימני הויא חזקה נשאת לראשון ומת לשני ומת לשלישי לא תנשא:

וכן בצבת השני. אם יהיו לו צבתים הרבה ובכל צבת תפילין הרבה קא סלקא דעתיה דהכי קאמר בדק בצבת הראשון שני תפילין הוחזק כל אותו צבת וכן בשני הוחזק גם הוא וכן בשלישי וכיון דהוחזק בשלשה צבתים כשרין הוחזקו כל הצבתים ואין צריך עוד לבדוק כלום:

מודה רבי בצבתים. דאין אחד מוחזק בשל חבירו שדרך ליקח צבת אחד מאיש זה וצבת אחד מאיש אחר לשון צבת כמו שול תשולו לה מן הצבתים (רות ב):

לאפוקי מחזקיה. לאשמועינן דאע"ג דבעלמא תרי הוו חזקה בצבתים לית ליה לרבי חזקה מדתני שלישי וגלי ביה והוא הדין לכולם:

אמר רב חסדא אמר רב:

הלוקח תפילין ממי שאינו מומחה, בדק שתים של יד, ואחת של ראש, או שתים של ראש ואחת של יד.

מה נפשך:

אי מחד גברא קא זבין - לבדוק או שלש של יד או שלש של ראש! אי מתרי תלתא גברי זבין - כל חד וחד ליבעי בדיקה!

לעולם: מחד גברא זבין,

ובעינן דמיתמחי בשל יד ובשל ראש.

איני?

והא תני רבה בר שמואל:

"בתפילין בדק שלש של יד ושל ראש", מאי לאו או שלש של יד או שלש של ראש!

לא, שלש, מהן של יד, מהן של ראש.

והתני רב פהנא:

"בתפילין בדק שתים של יד ושל ראש!"

הא מני?

רבי היא,

דאמר: בתרי זימני הוי חזקה.

אי רבי,

אימא סיפא: **"וכן בצבת השני, וכן בצבת השלישי"**. ואי רבי שלישי מי אית ליה!?

מודה רבי בצבתים,

דמתרי תלתא גברי זבין.

אי הכי,

אפילו רביעי נמי, ואפילו חמישי נמי!

אין הכי נמי.

והאי דקתני: **"שלישי"**, לאפוקי מחזקיה. ולעולם אפילו רביעי וחמישי נמי.

כ"י

זווי זווי. של ראש ושל יד
קשורין יחד וכן הרבה קשרי זוג
בצבת אחת:
דכריכן טובא. כי הדדי ואין ב'
בי קשורים:

7. צז, א

"מְצָאָן צְבָתִים אוּ נְרִיכוֹת - מְחַשֵּׂי עֲלֵיהֶן וּמְבִיאֵן".

מאי "צבתיים"?

ומאי "נריכות"?

אמר רב יהודה אמר רב:

הן הן צבתיים,

הן הן נריכות.

"צבתיים" - זווי זווי.

"נריכות" - דכריכן טובא.

8. צז, א-ב

רפ"י

ואי לאו. שאינם כלות קודם שקיעת החמה דהואיל והוא צריך לטרוח ולחזור משתחשך מחשיך עכשיו עליהם ויטלם יחד:

מוליכן כולם פחות פחות מד' אמות. קודם שיגיע לארבע אמות יעמוד לפוש וחוזר והולך פחות פחות מארבע אמות וכן תמיד דהשתא כל זמנא הויא עקירה והנחה ואין כאן העברה ארבע אמות יחד:

בסכנת עובדי גוללים. דמבזו להו לתפלין מוליכן:

בסכנת ליסטים. ישראל דקטלי ליה משום ממונו ולתפלין לא מבזו להו מכסן:

הכי גרסינן במאי אוקימתא למתני'

בסכנת ליסטים אימא סיפא וכו'. כיון

דליסטים לא מבזו להו אמאי קא

מזלזל ר"ש באיסורא דשבתא כולי האי

כל שכן דהא דר"ש גריעא (כולי האי)

מתנא קמא ואיכא זילול שבת טפי

דאושא מילתא דהנך גברי דמקילין

כולי האי בשבת וכסוי דת"ק עדיף.

לשון אחר ועיקר ולא לשבש הספרים

מתני' בסכנת עו"ג שגזרו גזירה שלא

יניחו תפלין והאי ובסכנה מכסן והולך

לו אכולה מתניתין קאי והכי קאמר

ובסכנה שאם ימצאו בידו או ישמע

למלכות יהרג בין מעט בין צבתים

מכסן בטליתו שלא יוטלו כ"כ בבזיון

ומניחם שם והולך ולא יזיון משם

שמא ירגישו בו ויתחייב למלכות

ובריתא בליסטים עו"ג ואסיפא קאי

דקתני מחשיך עליהן ומביאן ובסכנת

ליסטים שהוא ירא להחשיך שם

מוליכן פחות פחות מד' אמות וכו' ולא

יניחם שם שלא יזלזלו הליסטים בהם

וינהגו בהם מנהג בזיון ובמאי

אוקימנא למתניתין בסכנת עו"ג שלא

יתחייב למלכות אימא סיפא וכו' וכ"ש

דאושא מלתא וישמע למלכות יותר

משאם מכניסן זוג זוג או מחשיך

עליהם לכולם וזה עיקר מדלא גרסינן

ברישא כל שכן דאושא מילתא דשבת

כדגרסינן בסיפא מכלל דהאי אושא

דמילתא לאו אזלולא דשבת קפיד

אלא אסכנת נפשות קפיד:

"מחשיך עליהן ומביאן"

ואמאי?

לע"ל ינהו זוג זוג!

אמר רב יצחק בריה דרב יהודה:

לדידי מיפרשא ליה מיניה דאבא,

כל שאילו מכניסן זוג זוג וכלות קודם שקיעת החמה - מכניסן זוג זוג.

ואי לא - מחשיך עליהן ומביאן.

"ובסכנה - מכסן והולך"

והתניא:

"ובסכנה - מוליכן פחות פחות מארבע אמות!"

אמר רב:

לא קשיא:

הא - בסכנת גוי.

הא - בסכנת לסטים.

אמר ליה אב"י:

במאי אוקימתא למתניתין, בסכנת גוי?

אימא סיפא: **"דבי שמעון אומר: נותנן לחבירו, וחבירו לחבירו"**.

כל שכן דאושא מילתא!

חסורי מיחסרא, והכי קתני:

"במה דברים אמורים: בסכנת גוים,

אבל בסכנת לסטים - מוליכן פחות פחות מארבע אמות".

"דבי שמעון אומר: נותנן לחבירו"

במאי קמיפלגי?

מר סבר: פחות מארבע אמות עדיף,

דאי אמרת: נותנן לחבירו וחבירו לחבירו - אוושא מילתא דשבת.

ומר סבר: נותנן לחבירו עדיף,

דאי אמרת: מוליכן פחות מארבע אמות - זימנין דלאו אדעתיה, ואתי לאתנייהו ארבע אמות ברשות הרבים.

רש"י

.9 צז, ב

אע"ג דקשיא ליה.
שמטלטלין אותנו מיד ליד:
הא עדיפא בשבתא ולא
יטלטלנו הוא לבדו פחות
פחות מד' אמות:

"וכו בנז".

"בנו" - מאי בעי התם?

דכי מנשה תנא:
"בשילדתו אמו בשדה".

ומאי "אפילו הן מאה"?

דאף על גב דקשיא ליה ידא,
אפילו הכי, הא עדיפא.

10. צז, ב

רז"י

כרגלי הבעלים. שהשואל או לוקח בהמה או כלים מחבירו ביום טוב אינו יכול להולכם אלא למקום שהבעלים הראשונים מותרין לילך שם ואם עירבו לצפון לא יולכנו זה לדרום:
מחבית לחבית. והשניה שלו וכן עושה תמיד ולקמיה מפרש מאי לא תהלך זו:
אין בהם ממש. לקנות שביטה אצל בעליהם הראשונים וכל אדם מותר להולכין כרגליו:
פוטרי במים. פלוגתייהו בפרק בתרא דביצה האשה ששאלה מחבירתה תבלין לקדירה ומלח לעיסתה הרי הן כרגלי שתיהן אין העיסה הולכת אלא למקום ששתיהן מותרות לילך שם ואם עירבה זו לצפון וזו לדרום אין עיסה זזה ממקומה לפי שאין לזו של צפון אפילו אמה אחת בדרום וה"מ כשנתנו עירובן לסוף אלפים ר' יהודה פוטרי במים שאין בעלת המים אוסרת על בעלת הקמח כלום:
ומאי לא תהלך זו. הא רבי יהודה נמי בחבית לא קאמר דיכולה חבית להלך יותר מרגלי הבעלים דהא אוקמינן מתני' במערן מחבית לחבית:
מפני רוטבה. שניכר ואם השאילה מים לקדירתה הרי היא כרגלי שתיהן:
מים שלא קנו שביתה. שנתמלאו היום ממעין הנובע או מן הנהר דתניא (לעיל דף עו.) נהרות המושכין ומעינות הנובעים הרי הן כרגלי כל אדם:
דבטלה חבית לגביהו. מפני שהיא טפילה להן ורבנן פליגי למימר דלא תהלך זו דלא בטלה לגביהו:
פטור אף על המטה. הואיל ופטור על החי דקיימא לן חי נושא את עצמו:
בשיירא. שחנתה בבקעה שאנוסין הן שאין להם מים שרי להו רבנן דתיבטיל:

"דבי יהודה אומר:

נותן אדם חבית [לחבירו וחבירו לחבירו, אפילו חוג לתחום. אמרו לו: לא תהלך זו יותר מרגלי בעליה"].

ולית ליה לרבי יהודה הא דתנן:

"הבהמה,

והפלים - כרגלי הבעלים" (ביצה לז).

אמר ריש לקיש משום לוי סבא:

הכא במאי עסקינן:

במערן מחבית לחבית.

ורבי יהודה לטעמיה,

דאמר: מים אין בהם ממש.

דתנן:

"דבי יהודה פוטרי במים,

מפני שאין בהן ממש" (ביצה לז).

ומאי "לא תהלך זו"!

לא תהלך מה שבוז יותר מרגלי הבעלים.

אימר דשמעת ליה לרבי יהודה: היכא דבליען בעיסה,

היכא דאיתנהו בעיניהו - מי שמעת ליה!?

השתא בקדירה - אמר רבי יהודה: לא בטלי,

בעיניהו - בטלי!?

דתניא:

"דבי יהודה אומר:

מים ומלח - בטליו בעיסה,

ואין בטליו בקדירה, מפני רוטבה"!

אלא אמר רבא:

הכא - בחבית שקנתה שביתה,

ומים שלא קנו שביתה עסקינן,

דבטלה חבית לגבי מים.

קדתנן:

"המוציא החי במטה - פטור, אף על המטה,

מפני שהמטה טפילה לו.

המוציא אוכלין פחות מנשיעור - פטור, אף על הכלי,

מפני שהכלי טפל לו" (שבת צג:).

מתלב רב יוסף:

"דבי יהודה אומר:

בשיירא, נותן אדם חבית לחבירו וחבירו לחבירו."

"בשיירא" - אין,

שלא בשיירא - לא!?

אלא אמר רב יוסף:

כי תנן נמי במתניתין,

בשיירא תנן.

רש"י

כרבי יוחנן בן נורי. בפרק מי שהוציא אוהו :

אב"י אמר:

בשיירא - אפילו חבית שקנתה שביתה, ומים שקנו שביתה. שלא בשיירא - חבית שקנתה שביתה, ומים שלא קנו שביתה.

רב אשי אמר:

הכא - בחבית דהפקר עסקינן, ומים דהפקר עסקינן.

ומאן "אמר לו"?

רבי יוחנן בן נורי היא,

דאמר: "חפצי הפקר - קוניו שביתה".

ומאי "לא תהלה זו יותר מרגלי הבעלים"?

לא יהלכו אלו יותר מפלים שיש להם בעלים.

11. צז, ב - צח, א

רז"י

מתני'

היה קורא בספר. כל ספרים העשויים בימי הראשונים עשויין (בגליון) כספר תורה שלנו:
גוללו אצלו. הואיל וראשו אחד בידו ובגמרא מפרש לה:
לעשרה טפחים. לעשרה התחתונים שברשות הרבים וכולן מפרש בגמרא:
הופכו על הכתב. האותיות כלפי הכותל שלא יהא מוטל כל כך בזיון ומניחו עד שתחשך:
משום שבות. כגון זו שלא נפל מידו שהרי אחז בראשו אחד ואין כאן אלא משום גזירה דילמא נפיל כוליה מידיה ואתי לאתויי. כל איסור דרבנן הוי שבות:

גמ'

אי נימא איסקופה רשות היחיד. גבוהה עשרה ורחבה ארבעה:
וקמה רשות הרבים. ולפניה רשות הרבים וקאמר מתני' אע"ג דמונח ראשו ברשות הרבים. גוללו ברשות היחיד:
ולא גזרינן דלמא נפל. כוליה מידיה דאיכא חיוב חטאת ואתי לאיתויי:
מני. מתני' דלא גזר:
ר"ש היא דאמר. לא גזרו שבות בכתבי הקדש דאי ר' יהודה הא אמר אם מסולק מן הארץ מלא החוט דלא נח הוא דגוללו אצלו דליכא למגזר מידי דלא דמי לנפילה כלל אבל הונח כל דהו אסור דגזרינן איגודו בידו אטו היכא דנפל כוליה:
הנדרסת. לעולם איסקופה רה"י. היא אבל נדרסת דרגל הרבים עוברת דרך לה ובמקום דדריסת רגלי בני אדם עומדין איכא בזיון כתבי הקדש ולהכי שריוה לגוללו אצלו דלא דמיא לקורא בגג דהתם ליכא בזיון כולי האי משום הכי היכא דנח גזר רבי יהודה אבל בהא מודה דכיון דאוגדו בידו ושבות בעלמא הוא לא גזרינן:
תוך ארבע אמות. אקורא על האסקופה קאי ולא ידענא היכא הוא תוך ארבע אמות שלא נתגלגל הספר עד ארבע אמות בקרקע:
מה לי חוץ לארבע. הא כולה שבות היא דאוגדו בידו ומה לי מעביר ד' אמות ברשות הרבים מה לי מכניס מרשות הרבים לאיסקופה רשות היחיד דהא קשרית לה משום דאוגדו בידו ויש כאן משום בזיון וכי היכי דשרית להכניס מרשות הרבים לאיסקופה הכי נמי אית לן למישרי להעביר ד' אמות ברה"ר:
איסקופה כרמלית. רחבה ארבעה ואין גובהה עשרה וחוצה לה רשות הרבים ולפנים הימנה רשות היחיד:
ומייתי ליה. מרה"ר לאיסקופה אין כאן חיוב חטאת ואפילו אין אוגדו בידו דהא מרשות הרבים לכרמלית מעייל הכא דאוגדו בידו שרי ליה לכתחלה:
חיוב חטאת. שמעביר ארבע אמות ברה"ר הכא דאוגדו בידו לא שרו ליה לכתחלה:

משנה

היה קורא בספר על האסקופה, ונתגלגל הספר מידו - גוללו אצלו.
 היה קורא בראש הגג, ונתגלגל הספר מידו, עד שלא הגיע לעשרה טפחים - גוללו אצלו.
 משהגיע לעשרה טפחים - הופכו על הכתב.
רבי יהודה אומר:
 אפילו אין מסולק מן הארץ אלא במלא מחט - גוללו אצלו.
רבי שמעון אומר:
 אפילו בארץ עצמו - גוללו אצלו,
 שאין לך דבר משום שבות עומד בפני כתבי הקודש.

גמרא

האי "איסקופה" היכי דמי?
 אילימא: איסקופא - רשות היחיד, וקמה - רשות הרבים,
 ולא גזרינן, דילמא נפיל, ואתי לאתויי, מני?
 רבי שמעון היא, דאמר: כל דבר שהוא משום שבות - אינו עומד בפני כתבי הקודש.
 אימא סיפא:
"רבי יהודה אומר:
 אפילו אין מסולק מן הארץ, אלא מלא החוט - גוללו אצלו.
רבי שמעון אומר:
 אפילו בארץ עצמה - גוללו אצלו"
 רישא וסיפא - רבי שמעון,
 מציעתא - רבי יהודה?
 אמר רב יהודה:
 אין.
 רישא וסיפא - רבי שמעון,
 מציעתא - רבי יהודה.
 רבה אמר:
 הכא - באיסקופה הנדרסת עסקינן, ומשום בזיון כתבי הקדש שרו רבנן.
 איתביה אב"י:
"תוך ארבע אמות - גוללו אצלו,
חוץ לארבע - הופכו על הכתב."
 ואי אמרת: באיסקופה נדרסת עסקינן, מה לי "תוך ארבע אמות" מה לי "חוץ לארבע אמות"?
 אלא אמר אב"י:
 הכא באיסקופה כרמלית עסקינן, ורשות הרבים עוברת לפניך.
 תוך ארבע אמות - דאי נפיל ומייתי ליה לא אתי לידי חיוב חטאת, שרו ליה רבנן.
 חוץ לארבע אמות - דאי מייתי ליה, אתי לידי חיוב חטאת, לא שרו ליה רבנן.

רָשׁוּי

נמי נגזר. לרבי יהודה דגור שבות אף בכתבי הקדש נגזר דילמא נפל כוליה מידו ואזיל ושקיל ליה ברשות הרבים ומייתי ליה ברגליו בתוך הבית דרך האיסקופה וקא מעייל מרשות הרבים לרשות היחיד: וכי תימא וכי דרך עליו: למעלה מראשו שעקרו מרשות הרבים והוליכו דרך למעלה מראשו והניחו לסוף ארבע חייב ואע"ג דאורא מקום פטור דגבוה ואין בו מקום רוחב ארבע אלמא כיון דלא נח במקום פטור לא מהני הכא נמי. לא מהני כיון דלא נח באיסקופה אע"ג. דדריס עלה לאו הנחת גופו הוא אלא א"כ עמד לפוש: **באיסקופה ארוכה.** שיש לה משך גדול ברחבה מרשות הרבים עד תוך הבית דאי נמי נפיל כוליה מידו לא אתי לידי חיוב חטאת דאדהכי נזכר ועומד לפוש על האיסקופה והדר מעייל ליה: **סתם כתבי הקדש עיוני מעייני בהו.** כי מטי באסקופה והרי עומד בכרמלית: **ודילמא.** נפיל כוליה לרה"ר ושקיל ליה ומעיין ביה התם ומעייל להו להדיא לבית ולא קאי אאיסקופה מידי: **מהלך כעומד דמי.** הלכך ליכא למיגזר מידי דאי נפיל כוליה ומעייל ליה כיון דדריס על האיסקופה הרי הוא כעומד בכרמלית ואין כאן חיוב חטאת: **דא"ר יוחנן.** בפ"ק דשבת (דף ו.) דזורק לאו כעומד דמי:

אי הכי,
תוך ארבע אמות נמי נגזר,
דילמא מעייל מרשות הרבים לרשות היחיד!
וכי תימא: כיון דמפסקת פרמלית לית לן בה,
והאמר רבא:
המעביר חפץ מתחלת ארבע לסוף ארבע, והעבירו דרך עליו - חייב!

הכא במאי עסקינן:
באיסקופה ארוכה,
אדהכי והכי מידבר.

ואיבעית אימא:
לעולם באיסקופה שאינה ארוכה,
וסתם כתבי הקדש, עיוני מעיין בהו, ומנח להו.

ולחוש דילמא מעיין בהו ברשות הרבים ועייל להו בהדיא לרשות היחיד?

הא מני בן עזאי היא,
דאמר: מההלך כעומד דמי.

ודילמא זריק להו מזרק?

דאמר רבי יוחנן:
מודה בן עזאי - בזורק.

אמר רב אחא בר אבהו:
זאת אומרת:
אין מזרקין כתבי הקודש.

12. צח, א-ב

רש"י

להפוך. יריעת קלף על פניה להגין עליה שלא יעלה אבק על האותיות לא אפשר. שאין לו בגד לפרוס:

והא לא נח. ואפי' שבות ליכא:

בכותל משופע. דכיון דבולט למטה נח על בליטתו:

למטה משלשה. הגיע. ראש הספר לשלשה סמוך לקרקע ארעא סמיכתא הוא והרי הוא כמונח:

אלא הא דאמר רבא. בפי הזורק במס' שבת (דף ק.):

תוך שלשה לרבנן. דפליגי עליה דר"ע בקלוטה כמי שהונחה ואמרי דהזורק מרשות היחיד לרשות היחיד דרך רשות הרבים למטה מעשרה לא אמרינן הואיל ונקלטה ביו"ד תחתונים שהן רה"ר הרי היא כמי שהונחה לחיבו אפי' זרק למטה משלשה לא מיחייב אם עד שלא הגיע לארץ נשרף או בלעו כלב אלא אם כן נח על גבי משהו ואפילו לא הוי מקום ארבעה הויא הנחה ולמעלה משלשה אם נח פטור ואפי' לר"ע דאי מקום ארבעה הוא כרמלית הוא ואי לית ביה ארבעה מקום פטור הוא:

נימא כתנאי אמרה לשמעתי. דהא תנא קמא אפילו כי לא נח נמי גזר למטה מג' משום דילמא זמנין דאין אגדו בידו ולרבא כי אין אגדו בידו נמי כי האי גוונא דלא נח לא מיחייב אם פלטו והחזירו קודם שנח:

"היה קורא בראש הגג ונתגלגל הספר מידו, עד שלא הגיע לעשרה טפחים - גוללו אצלו. משהגיע לעשרה טפחים - הופכו על הכתב".

ומי שרי'?

והתניא:

"כותבי ספרים תפילין ומזוזות, לא התיירו להן להפוך ידיעה על פניה, אלא פורס עליה את הבגד!"

התם - אפשר,

הכא - לא אפשר,

ואי לא אפי' איכא בזיון כתבי הקודש טפי.

הופכו על הכתב?!

והא לא נח!

אמר רבא:

בכותל משופע.

אמר ליה אביי:

במאי אוקימתא למתניתין בכותל משופע?!

אימא סיפא: "רבי יהודה אומר: אפילו אינו מסולק מן הארץ אלא מלא החוט גוללו אצלו", והא נח ליה!

חסורי מיחסרא, והכי קתני:

"במה דברים אמורים: בכותל משופע,

אבל בכותל שאינו משופע,

למעלה משלשה - גוללו אצלו,

למטה משלשה - הופכו על הכתב".

צח, ב

"רבי יהודה אומר: אפילו אינו מסולק מן הארץ אלא מלא החוט גוללו אצלו". דבעינן הנחה על גבי משהו.

ואלא הא דאמר רבא:

תוך שלשה לרבנן - צריך הנחה.

לימא כתנאי אמרה לשמעתי?

אלא כולה רבי יהודה היא,

וחיסורי מיחסרא, והכי קתני:

"במה דברים אמורים: בכותל משופע,

אבל בכותל שאינו משופע - אפילו פחות משלשה טפחים גוללו אצלו.

שרבי יהודה אומר:

אפילו אינו מסולק מן הארץ אלא מלא החוט - גוללו אצלו".

מאי טעמא?

דבעינן הנחה על גבי משהו.

13. צח, ב

רש"י

מתני' זיז שלפני החלון.
 בולט מן הכותל גבוה י' ורחב
 ד':
נותנין עליו. בני עליה דרה"י
 הוא:

גמ'

דמפיק להיכן. להיכן בולט:
דמפיק לרה"י. לחצר:
כלים הנשברים. כלי חרס
 וזכוכית שאם נפלו ישברו
 דליכא למימר דילמא אזיל
 ומייתי להו:

קערות וכוסות וקיתוניות.
 כולם כלים הנשברים הם
 דסתמייהו דחרס:

משתמש בכל הכותל. אם
 הזיז מוטל לארכו אצל
 הכותל על פני כולו משתמש
 בכל הזיז:

עד עשרה התחתונים. כלומר
 כל מקום שהוא בין סמוך
 לחלון מיד בין מופלג הימנו
 הרבה ובלבד שלא יהא בתוך
 עשרה תחתונים שברשות
 הרבים:

למטה הימנו. למעלה
 מעשרה:

משתמש בו. בתחתון ע"פ כל
 הכותל אם מונח לאורכו אצל
 הכותל:

האי זיז. עליון היכי דמי:

אי דלית ביה ארבעה מקום פטור הוא. ואפילו כנגד חלונו
 לא לשתמש נהי דמקום פטור
 הוא ומותר לכתף עליו
 כדקיי"ל מקום שאין בו
 ארבעה מותר לבני רה"ר
 ולבני רה"י לכתף עליו מיהו
 תשמיש תדיר לא משתרי
 ביה דלא חזי לתשמישתא
 ושכיחי כלים למיפל לרה"ר
 ואע"ג דאוקמינן בכלים
 הנשברים הני מילי בדאית
 ביה די דלא שכיחי למיפל
 כולי האי אבל הכא דרובא
 נפלי מחזי כמאן דשדי
 להדיא לרשות הרבים:

חורי חלון הוא. כלומר זוית
 החלון והרחבתו הוא ולשון
 חורי דנקט משום דגבי שבת
 שיידך. למימר חורי רשות
 הרבים כרשות הרבים וכן
 חורי רה"י כרה"י דמי כגון
 כותל הסמוכה לרה"ר ויש
 בה חורין פתוחין לרה"ר
 למטה מיו"ד הוי רה"ר:

משנה

**זיז שלפני חלון - נותנין עליו,
 ונותלין ממנו בשבת.**

גמרא

האי "זיז" - דמפיק להיכא?
 אילימא דמפיק לרשות הרבים - ליהוש דילמא נפיל, ואתי לאיתויי!
 אלא, דמפיק לרשות היחיד - פשיטא!

אמר אביי:

לעולם דמפיק לרשות הרבים,
 ומאי "נותנין עליו" דקתני?
 כלים הנשברים.

תניא נמי הכי:

"זיז שלפני החלון, היוצא לרשות הרבים:

נותנין עליו: קערות,

וכוסות,

קיתוניות,

וצלוחיות.

ומשתמש בכל הכותל - עד עשרה התחתונים.

ואם יש זיז אחד למטה ממנו - משתמש בו,

ובעליון אין משתמש בו - אלא כנגד חלונו."

האי "זיז" היכי דמי?

אי דלית ביה ארבעה - מקום פטור הוא!

ואפילו "כנגד חלונו" נמי לא ישתמש!

ואי אית ביה ארבעה - בכלי הכותל לישתמש!

אמר אביי:

תחתון - דאית ביה ארבעה,

ועליון - לית ביה ארבעה, וחלון משלימתו לארבעה.

כנגד חלון - משתמש, דחורי חלון הוא,

דהאי גיסא ודהאי גיסא - אסור.

14. צח, ב - צט, א

רס"י

מתני'

עומד אדם ברה"י: בבית או על הגג ושוחה ונוטל חפץ ברה"ר כאן ומניחו כאן: **ובלבד שלא יוציאנו מארבע אמותיו.** ממקום שהיה מונח בו ואשמועי'. מתניתין דלא גזרינן שמא יכניסנו אצלו: **וישתין ברה"ר.** דמפיק מרה"י לרה"ר: **משנתלש רוקו בפיו.** משנתגאל ונאסף לצאת: **לא יהלך ארבע אמות עד שירוק.** דכיון דלמשדייא קאי משאוי הוא: .

גמ'

מתני ליה רב כו'. גזירה שמא יכניסנו אצלו: **ועבדת כר"מ.** דאיהו הוא דגזר שמא יביא אצלו כדלקמן בפירקין [דף קא.]. לא יעמוד ברשות היחיד ויפתח ברשות הרבים שיטול מפתח ברשות הרבים ויפתח בו פתח הסמוך לרשות הרבים שמא יכניס אצלו במקום שהוא: **מדסיפא ר"מ.** הא דלא יפתח דאיירי ר"מ בהו:

משנה

עומד אדם ברשות היחיד ומטלטל ברשות הרבים, ברשות הרבים ומטלטל ברשות היחיד, ובלבד שלא יוציא חוץ מארבע אמות.

לא יעמוד אדם: ברשות היחיד וישתין ברשות הרבים, ברשות הרבים וישתין ברשות היחיד.

וכן לא ירוק.

רבי יהודה אומר:

אף משנתלש רוקו בפיו, לא יהלך ארבע אמות עד שירוק.

גמרא

מתני ליה רב חיינא בר שלמיא לחייא בר רב קמיה דרב: **לא יעמוד אדם ברשות היחיד ומטלטל ברשות הרבים.**

אמר ליה:

שבקת רבנן ועבדת רבי מאיר (קא, א) !?

צט, א הוא סבר:

מדסיפא - רבי מאיר,
רישא נמי רבי מאיר.

ולא היא.

סיפא - רבי מאיר,
ורישא - רבנן.

15. צט, א

רש"י

הא הוציא. החפץ מדי' אמות חייב אע"ג שהוא עומד בגבוה והגביהו למעלה מי' והעבירו לא אמרי' העברת מקום פטור הוא אלמא בתר הנחה ועקירה אזלינן והרי נטלו מתחילת ארבע והניחו לסוף ארבע:
פטור אבל אסור. מדרבנן דילמא אתי לעבורי דרך למטה מעשרה:

"ובלבד שלא יוציא חוץ [מארבע אמות]".

הא הוציא - חייב חטאת.

לימא מסייע ליה לרבא,

דאמר רבא:

המעביר חפץ מתחלת ארבע לסוף ארבע, והעבירו דרך עליו - חייב.

מי קתני: 'אם הוציא חייב חטאת'!?

דילמא: אם הוציא 'פטור אבל אסור'!

איכא דאמרי:

הא הוציא - 'פטור אבל אסור'.

לימא תיהוי תיובתיה דרבא,

דאמר רבא: המעביר מתחלת ארבע לסוף ארבע, והעבירו דרך עליו - חייב!

מי קתני: "הוציא פטור אבל אסור"!

דילמא: אם הוציא - חייב חטאת.

16. צט, א

רש"י

מחשבתו. שהוא צריך לכך משווא לה הוצאה חשובה: **זרק.** מתחילת ד' לסוף ד': **בפי הכבשן.** שקלטה שלהבת ונשרפה: **בתר עקירה.** מן הגוף אזלינן והן נעקרין מן החלל של הגוף וחייב דמוציא מן הגוף שהוא רה"י לרה"ר: **או בתר יציאה.** שיוצא מן הגוף ממנו והרי פי אמה ברה"ר ואין כאן עקירה מרה"י:

"לא יעמוד אדם: ברשות היחיד וישתין ברשות הרבים, ברשות הרבים וישתין ברשות היחיד. וכן לא ידוק".

אמר רב יוסף:
השתין,
זרק - חייב חטאת.

והא בעינן 'עקירה' ו'הנחה' מעל גבי מקום ארבעה, וליכא!

מחשבתו משווא ליה מקום.
דאי לא תימא הכי:
הא דאמר רבא:
זרק ונח בפי הכלב או בפי הכבשן - חייב חטאת.
והא בעינן הנחה על גבי מקום ארבעה, וליכא!
אלא: מחשבתו משווא ליה מקום,
הכא נמי מחשבה משווא ליה מקום.

בעי רבא:
הוא ברשות היחיד ופי אמה ברשות הרבים - מהו?

בתר עקירה - אזלינן,
או:
בתר יציאה - אזלינן?

תיקו.

17. צט, א

רש"י

ואע"ג דלא היפך. בתמיה דמשום תלישי לחודיה אמר ר' יהודה דאסור דלמיפק קאי ואפי' דלא היפך בה בתוך פיו:
 היה אוכל דבילה. של תרומה:
בידים מסואבות. סתם ידים שלא נטלו הוו שניות ופוסלות את התרומה:
 ר"מ מטמא. שהרי הוכשרה התרומה ברוק שבפיו:
 ר' יוסי מטהר. דקסבר כל זמן שהרוק בתוך פיו לא משקה הוא והרי הוא כגופו של אדם ואינו מכשיר:
 היפך. ברוק להוציאו לחוץ טמא דלמשדיה קאי ומכשיר:
מוחלפת השיטה. החליף ר' יהודה שיטתו ויצא הימנה:
לא תחליף. לא תימא מוחלפת היא דמתניתין דקאמר אע"ג דלא היפך קאי למשדיי בכיחו עסקינן ליחה שנתלשה מן הגוף ע"י חולי שקורין טוי"ש {שיעול (הגורם להפרשת כיח, להבדיל מסתם רוק)}:
כיחו ונתלש. לא יהלך ד' אמות עד שירוק:
מאי לאו. תרתי קתני כיחו וכן רוקו:
כדשנינן מעיקרא. מוחלפת השיטה:
חייב מיתה. בידי שמים:
כל משנאי אהבו מות. תורה אמרה להאי קרא בפרשת ה' קנני:
אלא למשנאי. למשנאים דעתו באנינות:
והא מינס אניס. שעל כרחו הוא ע"י חולי או הצינה:
כיח ורק קאמרינן. שרקק אותו בפני רבו והיה לו להסתלק משם או להבליעו בכסותו:

"וכו לא ירוק."

רבי יהודה אומר: אף משנתלש רוקו בפיו - לא יהלך ארבע אמות עד שירוק."

אף על גב דלא הפיך בה?
 והתנן:

"היה אוכל דבילה בידיים מסואבות, והכניס ידו לתוך פיו ליטול צרור:

רבי מאיר מטמא.

ורבי יוסי מטהר.

רבי יהודה אומר:

היפך בה - טמא.

לא היפך בה - טהור" (כלים ח, ט).

אמר רבי יוחנן:
 מוחלפת השיטה.

ריש לקיש אומר:
 לעולם לא תחליף,
 והכא במאי עסקינן:
 בכיחו.

והתנאי:

"רבי יהודה אומר:

כיחו ונתלש,"

מאי לאו רוק ונתלש!

לא, כיחו ונתלש.

והא תנאי:

"רבי יהודה אומר:

כיחו שנתלש,

וכן רוקו שנתלש - לא יהלך ארבע אמות עד שירוק!"

אלא מחזורתא כדשנינן מעיקרא.

אמר ריש לקיש:

כיח בפני רבו - חייב מיתה,

שנאמר: **"כל משנאי אהבו מות"**¹⁸¹ (משלי ח, לו),

אל תקרי: ל'**משנאי**', אלא ל'**משנאי**'.

והא מינס אניס!

כיח ורק קאמרינן.

¹⁸¹ וחסאי חמס נפשו כל משנאי אהבו מות

18. צט, א-ב

רש"י

מתני'

וישתה ברה"ר. ויושיט צוארו לרה"ר וישתה גזירה שמא יכניס הכלי אצלו:
וכן בגת. מפרש בגמ' לענין מעשר:

גמ'

רישא רבנן. לעיל אוקימנא להא דקתני עומד אדם ברה"י ומטלטל ברה"ר כרבנן דפליגי עליה דר"מ במתני' גבי מפתח ולא גזרינן שמא יכניס והכא גזר שמא יכניס כר"מ והא ליכא למימר דשתיית המים תהוי הכנסה כמשתין ורוק דלא דמי דהתם קא עקר מרשות זו וקא עבד הנחה לרשות זו אבל שותה עביד עקירה והנחה בחדא רשותא דהא ברשות שהוא שותה בה פיו עומד ובפיו הן נחין מיד:
בחפיצין הצריכין לו. אפי' רבנן מודו דגזר בהו דמתוך שהוא צריך להם יכניסם אצלו הלכך משקיין הללו צריכין לו וגזרינן:
כרמלית מאי. מהו שיעמוד בכרמלית וישתה ברה"י או ברה"ר:

היא היא. כי היכי דלא יעמוד ברה"ר וישתה ברה"י כך לא יעמוד בכרמלית וישתה ברה"י:
היא גופה גזירה. אי דעייל לגביה כלי ליכא איסורא דאורייתא אלא גזירה דרבנן דלא ליתי לאפוקי מרה"י לרה"ר ואנן ניקום ונגזר שתיה אטו הכנסת כלי:

וכן בגת. והאי גת מאי היא אי רה"י וקאמר דלא יעמוד ברה"ר ויושיט צוארו בגת ויטול כלי וישתה הא תנא ליה רישא אלא לאו בגת כרמלית כגון שאינה גבוהה י':

שותין על הגת. עומד על הגת ושותה דכל זמן שלא הוציאו לחוץ לאו שתיית קבע היא ופטור מן המעשר בין שמזגו בחמין בין שמזגו בצונן:

מחייב. במזיגה שמוזגו במים משויא ליה קבע:

על החמין חייב. דאין ראוי לחזור המותר שמקלקל היין הלכך כי מזג ליה בחמין אדעתא למשתייה כוליה מזג ליה ומשוייא ליה מזיגת קבע אבל מזיגת צונן לא משוייא ליה קבע דילמא שתי פורתא ומהדר הלכך כל כמה דשתי הוי עראי ומתני' דקתני וכן בגת ר"מ היא וקתני לא יעמוד ע"ג קרקע וישתה בגת בלא הפרשת מעשר אא"כ הכניס ראשו ורובו לגת:

משנה

לא יעמוד אדם: ברשות היחיד וישתה ברשות הרבים, ברשות הרבים וישתה ברשות היחיד, אלא אם פן הכניס ראשו ורובו למקום שהוא שותה.

וכן בגת.

גמרא

רישא - רבנן,
וסיפא - רבי מאיר?!

אמר רב יוסף:
בחפיצין שצריכין לו, ודברי הכל.

איבעיא להו:
כרמלית - מאי?

אמר אביי:
היא היא.

אמר רבא:
היא גופא גזירה,
ואנן ניקום ונגזר גזירה לגזירה?!

אמר אביי:
מנא אמינא לה?
צט,ב מדקתני: ^"וכן בגת".

ורבא אמר:
לענין מעשר.

וכן אמר רב ששת:
"וכן בגת" - לענין מעשר.

דתנן:
"שותין על הגת: בין בחמין,
ובין בצונן - ופטור,

דברי רבי מאיר.
רבי אליעזר בר צדוק מחייב.
וחכמים אומרים:
על החמין - חייב,
ועל הצונן - פטור,

מפני שמחזיר את המותר" (מעשרות ד, ד).

19. צט, ב

רש"י

מתני'

קולט אדם מן המזחילה. למטה מיי טפחים גגין שלהן חלקים היו וטחים בטיט ומרזבין קטנים הרבה היו לגג להוציא המים ונותנין למטה מהם דף כנגד אורך הכותל בשיפוע וכל המרזבין שופכין עליו והוא מביא כל המים למקום אחד שלא יזיקו את הכותל ועומד אדם ברה"ר וקולט בכלי למטה מיי טפחים מן המים היורדין מן המזחילה וקולט דוקא כדמפרש בגמ' אבל לא יצרף פיו או כלי למזחילה שהוא בפחות משלשה סמוך לגג ואף על פי שהוא למטה מיי מ"ט דהואיל ומוטלת לאורך הכותל ובתוך ג' לגג דמיא לגג והוי כמוציא מן הגג שהוא רה"ר לרה"ר: **ומן הצינור מ"מ.** כלומר בין קולט בין מצרף משום דצינור לעולם ארוך ויוצא לרה"ר וליכא למימר לבוד וכיון דלמטה מעשרה הוא ליכא איסורא ובגמרא מוקים לה כשאין בפיו ארבעה ולא גזרינן אטו היכא דאית ביה ארבעה דאי נמי אית ביה ד' כרמלית הוא דלא גבוה עשרה ומש"ה נקט מתני' גבי מזחילה למטה מיי משום דבעי למתני ומן הצינור מ"מ ואי למעלה מיי לא משתרי צירוף הצינור גזירה אטו צינור שבפיו ארבע' דקא מפיק מרה"ר לרה"ר אבל קליטה אפי' למעלה מיי נמי משתרי דאזירא הוא מקום פטור:

גמ'

מצרף. פיו או חבית למזחילה והוי כשואב ממנה: **תניא נמי הכי.** דפחות מג' סמוך לגג כגג דמי והמצרף משם כמצרף בגג: **עומד אדם ברה"ר.** כגון בגג: **וקולט.** מן האויר מים שיורדים מגגו של חבירו אבל לא יצרף. ובמתניתין נמי שמעתי דהכי גרסינן מן הצינור ומ"מ ולא גרסינן מכל מקום בלא וי"ו למשתי צירוף אלא ומ"מ כלומר מ"מ המקלח קולט ומצאתי בתוספתא דצירוף מותר בצינור למטה מיי ועוד הא דקאמר תנא אם יש בצינור ארבעה אסור אהיכא קאי אקליטה מאי מרשות לרשות איכא ואי אצירוף מתני' נמי אסר אפי' כשאין בו ארבעה ואני שמעתי דאתירוצא דמתני' נמי קאי דאוקימנא בפחות מג' לגג הא לאו הכי מצרפין ואין דרך לשון הש"ס כן לומר תנא אתירוף אמוראים שלא הזכיר במשנה אלא הי"ג ומן הצינור מ"מ וכו' מתני' היא ואלמטה מעשרה קאי ולא סיפא דברייתא היא: **תנא אם יש בצינור ארבעה.** ברוחב: **אסור.** לצרף ואע"ג דלמטה מיי הואי ולבוד נמי ליכא אפי"ה כרמלית מיהא הוי ומפיק מכרמלית לרשות הרבים:

משנה

קולט אדם: מן המזחילה למטה מעשרה טפחים. ומן הצינור - מכל מקום שותה.

גמרא

"קולט" - אין, אכל מצרף - לא.

מאי טעמא?

אמר רב נחמן:

הכא במזחילה - פחות משלשה סמוך לגג עסקינן, דכל פחות משלשה סמוך לגג - כגג דמי.

תניא נמי הכי:

"עומד אדם ברשות היחיד, ומגביה ידו למעלה מעשרה טפחים, לפחות משלשה סמוך לגג, וקולט, ובלבד שלא יצרף."

תניא אידך:

"לא יעמוד אדם ברשות היחיד, ויגביה ידו למעלה מעשרה טפחים, לפחות משלשה סמוך לגג, ויצרף, אכל קולט הוא ושותה."

"מן הצינור מכל מקום שותה."

תנא:

"אם יש בצינור ארבעה על ארבעה - אסור, מפני שהוא כמוציא מרשות לרשות."

20. צט, ב

רז"י

גמ'

אי נימא בסמוכה. שהבור
 סמוכה לכותל בתוך ארבעה
 טפחים:
 למה לי חוליא עשרה. בור
 גופיה רה"י ועומקה עשרה
 והרי אין רשות הרבים
 מפסקת בינתים:
 וטעמא דאיכא חוליא עשרה.
 דלא מטי דלי לרה"י:
 הא קמ"ל כו'. ומתניתין לאו
 כדס"ד דתיהוי חוליא עשרה
 לבד מבור אלא ה"ק בור
 ברה"י וחוליותו סביביו וסך
 הכל גבוה י' מקרקעית הבור
 רה"י וממלאין ממנה לחלון:

משנה

בור ברשות הרבים וחוליותו גבוה עשרה טפחים,
 חלון שעל גביו - ממלאין הימנו בשבת.
 אשפה ברשות הרבים גבוה עשרה טפחים,
 חלון שעל גביו - שופכין לתוכה מים בשבת.

גמרא

במאי עסקינן?
 אילימא: בסמוכה - למה לי חוליא עשרה?

אמר רב הונא:

הכא במאי עסקינן:
 במופלגת מן הכותל ארבעה.
 וטעמא דאיכא חוליא עשרה,
 הא ליכא חוליא עשרה - קא מטלטל מרשות היחיד לרשות הרבים.

ורבי יוחנן אמר:

אפילו תימא: בסמוכה,
 הא קא משמע לן:
 דבור וחוליותו מצטרפין לעשרה.

21. צט, ב

**"אשפה ברשות הרבים גבוה עשרה טפחים,
חלון שעל גביו - שופכין לתוכה מים בשבת".**

רש"י
שופכין לתוכה. דאשפה רה"י. היא. ולא חיישינן שמא תנטל אשפה. ותעמוד על פחות מ"י ואתי למשרי ביה נמי כמעיקרא:
במבוי. ראשו אחד פתוח לרה"ר וראשו אחד סתום ושני צדדיו אחד ים וגידודיו גבוהים י' ואחד אשפה ובתים וחצירות פתוחין לו בדופן אמצעי:
שירטון. לימו"ן { **טיט, בוץ, סחף** } בלע"ז שמעלה טיט לשפתיו ומתיבש ונעשה קרקע עולם:
דרבים. מתני' באשפה דרבים:

ולא חיישינן שמא תנטל אשפה?!
 והא רבין בר רב אדא אמר רבי יצחק:
 מעשה במבוי אחד שצידו אחד כלה לים, וצידו אחד כלה לאשפה,
 ובא מעשה לפני **רבי**, ולא אמר בו לא איסור ולא היתר.

היתר לא אמר בו - דחיישינן שמא תנטל אשפה, ויעלה הים שירטון.
 איסור לא אמר בו - דהא קיימין מחיצות!

לא קשיא:
 הא - דיתיד,
 והא - דרבים.

22. צט, ב - ק, א

רז"י

מתני'

המיסד. שנופו נוטה למטה
מכל צדדיו סביב:
מטלטלין תחתיו. דאמרי'
לבוד והרי יש כאן מחיצה
עשרה:
שרשיו גבוהים. שאין
הענפים נמוכין אלא בראשן
הולכין ומגביהין לצד
חיבורן:
לא ישב עליהן. דכיון
דגבוהין שלשה כאילן חשיבי
ואין משתמשין באילן:

גמ'

אלא בבית סאתים. אם היה
היקיפו יותר על בית סאתים
אין מטלטלין בו אלא בארבע
ואפילו נטעו מתחילה לכך
דהוי מוקף לדירה:
מ"ט. הא כל היקף לדירה
אפילו עשרה כורים מותר:
משום דהוי דירה
שתשישה לאויר. אינה
לדור בה תמיד אלא
להסתופף בה שומרי (אויר)
השדה:

משנה

אילן שהיה מיסד על הארץ,
אם אין נופו גבוה מן הארץ שלשה טפחים - מטלטלים תחתיו,
שרשיו גבוהים מן הארץ שלשה טפחים - לא ישב עליהן.

גמרא

אמר רב הונא בריה דרב יהושע:
אין מטלטלין בו יותר מבית סאתים.

מאי טעמא?

קא משום דהוי דירה שתשישה לאויר,
וכל דירה שתשישה לאויר - אין מטלטלין בה יותר מבית סאתים.

23. ק, א

"שְׁרָשְׁיוּ גְבוּהֵי מִן הָאָרֶץ שְׁלֹשָׁה טַפְחִים - לֹא יֵשֵׁב עַלֵיהֶן".

אֵיתָמַר:

שְׁרָשְׁי אֵילָן הַבָּאִין מִלְמַעְלָה מִשְׁלֹשָׁה לְתוֹךְ שְׁלֹשָׁה:

רְבָה אָמַר:

מוֹתֵר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן.

וְרַב שֵׁשֶׁת אָמַר:

אֶסוּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן.

"רְבָה אָמַר: מוֹתֵר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן" - דְּכָל פְּחוֹת מִשְׁלֹשָׁה דְאַרְעָא - אַרְעָא הִיא.

"רַב שֵׁשֶׁת אָמַר: אֶסוּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן" - דְּכִינּוֹן דְּמַכַּח אִיסוּר קִאֲתִי - אֶסוּרִין.

דְּדָמוּ כְּמִשׁוּנֵי תָא:

דְּסִלְקִין לְעֵילָא - אֶסוּרִין.

דְּנַחְתִּין לְתַתָּאי - שְׁרוּ.

לְצַדְדִין - פְּלוּגְתָא דְרַבָּה וְרַב שֵׁשֶׁת.

וְכֵן אֲנִיגְרָא.

וְכֵן בְּקֶרֶן זֵוִית.

הֵהוּא דִּיקְלָא דְהוּהוּ לְאַבְיִי,

וְהוּהוּ סְלִיק בְּאִיפּוֹמָא.

אֲתָא לְקַמְיָה דְרַב יוֹסֵף וּשְׂרָא לִיה.

אָמַר רַב אַחָא בַר תַּחְלִיפָא:

דְּשְׂרָא לְדִי, כְּרַבָּה שְׂרָא לְדִי.

פְּשִׁיטָא!

מַהוּ דְּתִימָא: אֶפִּילוּ לְרַב שֵׁשֶׁת בֵּיתָא כְּמָאן דְּמְלִי דְּמִי,

וְלִישְׁתַּמֵּשׁ בְּפְחוֹת מִשְׁלֹשָׁה סְמוּךְ לְגַג,

קָא מְשִׁמַּע לֵן.

תַּנּוּ:

"שְׁרָשְׁיוּ גְבוּהֵי מִן הָאָרֶץ שְׁלֹשָׁה טַפְחִים - לֹא יֵשֵׁב עַלֵיהֶם".

הִכִּי דְּמִי?

אִי דְּלֹא הִדְרִי כִּפְי - פְּשִׁיטָא!

אֲלֹא לָאו - אַף עַל גַּב דְּהִדְרִי כִּפְי!

לֹא, לְעוֹלָם דְּלֹא הִדְרִי כִּפְי,

וְהָא קָא מְשִׁמַּע לֵן: אַף עַל גַּב דְּצִידוּ אֶחָד שׁוּה לְאַרְצֵן.

רַבִּי

מִלְמַעְלָה מַגֵּי לְתוֹךְ ג'. דְּלֹאחַר

שֶׁהִגְבִּיהוּ שְׁלֹשָׁה חִזְרוּ וּכְפַפּוּ:

דְּדָמוּ כִּי מִשׁוּנֵי תָא. כִּשְׁן סַלַע כְּהַר זֶה

שֶׁמְשׁוּפַע לְצַדְדִין כִּךְ יוֹצֵאִין שְׂרָשְׁיו

קִטְנִים מִתּוֹךְ הַגְּדוּלִין לְצַדְדִין

וּכְפוּפִין לְאַרְץ מַכָּאן וּמַכָּאן הַגְּדוּלִים

הוֹלְכִין וּמַגְבִּיהִין בְּאַלְכֶסוֹן יוֹתֵר מַגֵּי:

דְּסִלְקִי לְעֵילָא. הַגְּדִילִים מִשֶּׁהִגְבִּיהוּ

לְמַעְלָה מַגֵּי:

אֶסוּרִין. לְדַבְרֵי הַכֹּל:

דְּנַחְתִּי לְתַתָּאי. הַגְּדִילִים לְרֵאשׁוּ שֶׁל

צַד הָאֵילָן כֹּל שֶׁלֹּא גְבוּה ג' וְכֵן

קִטְנִים הַיּוֹצֵאִין מִן הַגְּדִילִים

בְּשִׁפּוּלוּ:

שְׁרוּ. לְדַבְרֵי הַכֹּל דְּאֲכַתִּי לָאו לְכֹלל

אִיסוּר אַתּוּ:

לְצַדְדִין. הַשְּׂרָשִׁים הַקִּטְנִים הַיּוֹצֵאִים

מִתּוֹךְ גְּבוּהָ שֶׁל גְּדוּלִים וּמִטִּין לְאַרְץ

לְתוֹךְ ג' לְרַב שֵׁשֶׁת אִסוּרֵי דְמַכָּא

אִיסוּרָא אַתּוּ לְרַבָּה שְׁרוּ:

וְכֵן אֲנִיגְרָא. אֵילָן הַיּוֹצֵא מִתּוֹךְ חִרְץ

קֶצֶר הַעֲשׂוֹי לְהוֹלִיךְ הַמַּיִם לְשִׁדוֹת

וּשְׁנֵי צִדֵי הָאֵילָן שֶׁל צַד גִּידוּדִי

הַחִרְץ נִכְנָסִין בְּגִידוּדֵי וְאִם בָּא

לְמַדוּד מִצַּדְדִין שְׁבַתוֹךְ הַנֶּגֶר הִרִי הוּא

גְּבוּה ג' וְיוֹתֵר וְאִם בָּא לְמַדוּד

מִצַּדְדֵי הַשְּׁנָיִים שֶׁהֵן מִגִּידוּדֵי הַחִרְץ

וּלְמַעְלָה אֵין גְּבוּה ג' לְרַבָּה דְּמוּדָד

הַגִּידוּדִים שְׁרוּ דְכֹל פְּחוֹת מַגֵּי לְאַרְעָא

כְּאַרְעָא לְרַב שֵׁשֶׁת מַעוּמְקוּ מוּדָד

וְהִרִי גְבוּה ג' וּמַכַּח אִיסוּרָא אַתּוּ:

וְכֵן קֶרֶן זֵוִית. אֵילָן הַעוֹלָה בְּמַקְצוּעַ

שְׁנֵי כוֹתֵלִים שֶׁל חֶצֶר וְגו' צַדְדֵי

נִכְנָסִין בְּתוֹךְ הַמַּקְצוּעַ שְׁבִכּוֹתִילִים

וְאֵין נִרְאָה אֲלֵא צְדוּ שְׁמַבְחוּץ וְהוֹלֵךְ

וְעוֹלָה עַד לְמַעְלָה לְכוֹתֵל פְּחוֹת מַגֵּי

לְרַבָּה כֹּל פְּחוֹת מַגֵּי לָאו אֵילָן הוּא

דְּמַעוּלָם לֹא גְבוּה שְׁלֹשָׁה וְלְרַב שֵׁשֶׁת

מֵאַרְעָא מִשְׁחִינִן וּמַכַּח אִיסוּרָא אַתּוּ

וְדוּקָא קֶרֶן זֵוִית אֲבָל אֲצַל כוֹתֵל

בְּעַלְמָא מוּדָה רַבָּה דְּהוּאִיל וּשְׁלֹשֶׁת

צַדְדֵי. גְבוּהִין וְהַרְבִּיעֵי שׁוּה לְאַרְץ

אוּ לְכוֹתֵל דְּאַסוּר אֲפִי צְדוּ דְשׁוּה

לְכוֹתֵל:

דְּהוּהוּ סְלִיק בְּאִיפּוֹמָא. בְּתוֹךְ הַבַּיִת

הִיָּה עוֹמֵד וְעוֹלָה דֶרֶךְ פִּי אַרְוֵבָה

לְמַעְלָה מִן הַגֶּג פְּחוֹת מַגֵּי:

וּשְׂרָא לִיה. דְּאִינוּ נִרְאָה מִן הַגֶּג ג'

אֲפִי בְּאַחַד מִצַּדְדֵי:

כְּרַבָּה שְׂרָא לְךָ. דְּאִמַר לֹא אֲמַרִי

מַכַּח אִיסוּרָא אַתִּי דְּהָא הַכָּא בְּתוֹךְ

הַבַּיִת הוּא דְּאַסוּר שְׁגוּבָהוּ נִרְאָה

שֶׁם:

דְּמַלִּי. כְּאַרְעָא סְמִיכְתָּא הִיא דְּהָא

אֲמַרְן לְעֵיל חֲלוֹן שְׁבִין שְׁנֵי בְּתִים

לְמַעְלָה מִי כְּמָאן דְּמַלִּי דְּמִי:

דְּהִדְרִי כִּפְי. וְאַשְׁמַעִינָן דְּלֹא יֵשֵׁב עַל

הַכְּפוּפִין דְּאִי עַל הַגְּבוּהִין פְּשִׁיטָא

אַכְתִּי לֹא אֲשְׁמַעִינָן אֲלוּ הֵן מִשׁוּם

שְׁבוּת. לֹא. עוֹלִין בְּאֵילָן בְּמַסִּי בִּיצָה

(דף לו:):

דְּצַדוּ אַחַד שׁוּה לְאַרְץ. שֶׁהַקֶּרֶקַע

גְּבוּה בְּצַדוּ אַחַד מוּדָה רַבָּה הִיכָא

דְּשְׁלֹשֶׁת צַדְדֵי גְבוּהִין מִן הָאָרֶץ

דְּאַסוּרָה צַד הַשׁוּה לְאַרְץ:

24. ק, א-ב

רפ"י

ואין ניתלין באילן.

אשטנדליי"ר

{ אישטינדילי"ר :

להתמתח, להשתרע } :

בוד ושיח ומערה. בין שיש בהן מים בין שאין בהם מים :

מטפס. דנפי"ר {רנפי"ר :

לטפס} מטפס ויורד דטעמא.

לאו משום דטרחא אלא שלא

יתלוש מן המחובר במתכוין :

אם עלה. באילן אסור לירד

דכל דרך ירידתו הוא

משתמש במחובר :

עלה מבעוד יום. וקדש עליו

היום לא קנסינן ליה ויורד :

הניתנין במתנה אחת וכו' :

כגון דם הבכור שנתערב בדם

בכור אחר :

ינתנו במתנה אחת. ועולה

אותה מתנה לזה ולזה :

מתן ארבע במתן ארבע. דם

חטאת זו נשפך לדם חטאת

זו ינתנו ד' מתנות ועולה לזו

ולזו :

ינתנו במתן ארבע. דקסבר

קום עשה מצוה עדיף אע"ג

דבהאי מצוה איכא צד

עבירה דעבר אבכור אבל

תוסיף אתי עשה דחטאת

דכתיב (ויקרא ד) ונתן על

קרנות ודחי לבל תוסיף

דבכור :

ורבי יהושע אומר נותנו

במתנה אחת. כיון דקיימא

לן כל הניתנין על מזבח

החיצון שנתנן במתנה אחת .

כיפר הכא דלא אפשר

סמכינן עלה אפילו לכתחילה

ולא עברינן אבל תוסיף ואי

משום בל תגרע דחטאת

כדקאמר טעמא מוטב

שיעקר בל תגרע מאליו

שהוא יושב ואינו עוקר הלאו

בידים מעבור על בל תוסיף

שהוא עוקרו בידים :

תנו רבנן:

"שְׂרָשִׁי אֵילָן שֶׁגִּבּוֹהֵיו מִן הָאָרֶץ שְׁלֹשָׁה טַפְחִים,

או שִׁישׁ חֲלָל תַּחְתֵּיהֶן שְׁלֹשָׁה טַפְחִים,

אִף עַל פִּי שְׂצִידוֹ אֶחָד שָׁוה לָאָרֶץ - הֲרִי זֶה לֹא יֵשֵׁב עֲלֵיהֶן,

לְפִי: שְׂאִין עוֹלִין בְּאֵילָן,

וְאִין נִתְּלוּ בְּאֵילָן,

וְאִין נִשְׁעֲנִין בְּאֵילָן.

וְלֹא יַעֲלֶה בְּאֵילָן מִבְּעוֹד יוֹם וַיֵּשֶׁב שָׁם כָּל הַיּוֹם כּוּלוֹ.

אֶחָד אֵילָן, וְאֶחָד כָּל בְּהֵמָה,

אֲבָל בּוֹר שִׁיחַ וּמַעֲרָה, וְגֹדֵר - מִטַּפְס וְעוֹלָה, מִטַּפְס וַיּוֹרֵד, אֲפִילוּ הֵן מֵאָה אֵמָּה."

תני חדא:

"אם עלה - מותר לירד",

ותני חדא:

"אסור לירד!"

לא קשיא:

כאן - מבעוד יום,

כאן - משחשיכה.

ואיבעית אימא:

הא והא משחשיכה,

ולא קשיא:

כאן - בשוגג,

וכאן - במזיד.

ואיבעית אימא:

הא והא בשוגג,

והכא ב'קנסו שוגג אטו מזיד' קמיפלגי.

מר סבר: קנסינן,

ומר סבר: לא קנסינן.

אמר רב הונא בריה דרב יהושע:

כתנאי:

"הניתנין במתנה אחת שנתערבו ניתנין במתנה אחת - ינתנו במתנה אחת.

מתן ארבע במתן ארבע - ינתנו במתן ארבע.

מתן ארבע במתן אחת:

רבי אליעזר אומר:

ינתנו במתן ארבע.

ורבי יהושע אומר:

ינתנו במתנה אחת.

אמר לו רבי אליעזר:

הרי הוא עובר על: 'בל תגרע'!

אמר לו רבי יהושע:

הרי הוא עובר: 'בל תוסיף'!

אמר רבי אליעזר:

לא אמרו אלא נשהוא בעצמו.

אמר לו רבי יהושע:

לא נאמר: 'בל תגרע' אלא נשהוא בעצמו.

רש"י

ה"נ יורד. דהך ירידה מצוה היא דהא כל זמן שהוא יושב משתמש והרי זה תשמיש הלכך אע"ג דהשתא משתמש תשמיש אחר כשיורד יותר ויותר עדיף משישב שם: **דקא עביד מצוה**. דמקיים עשה: **לא קא עביד מצוה**. פורש מן העבירה הוא עיי' עבירה אבל קיום מצוה אין כאן: **דלא קא עביד איסורא**. כשהוא יושב ואינו נותן הלאו דבל תגרע והעשה דונתן על קרנות נעקרין מאליהן אבל זה ישיבתו תשמיש הוא שהוא משתמש באילן:

ועוד אמר רבי יהושע:
בשנתה - עברת על בל תוסיף,
ועשית מעשה בידך.
בשלא נתת - עברת על בל תגרע,
ולא עשית מעשה בידך.

לרבי אליעזר דאמר התם: קום עשה עדיף, הכא נמי - ירד.
לרבי יהושע דאמר התם: שב ואל תעשה עדיף, הכא נמי לא ירד.

דילמא: לא היא,
עד כאן לא קאמר רבי אליעזר התם: קום עשה עדיף, אלא דקא עביד מצוה,
אבל הכא: דלא עביד מצוה,
הכי נמי - לא ירד.

ואי נמי,
עד כאן לא קאמר רבי יהושע התם: שב ואל תעשה עדיף, אלא דלא קא עביד איסורא,
אבל הכא: דקא עביד איסורא,
הכי נמי - דירד.

ק,ב

25. ק, ב

רז"י

יבש. שאין בו לחלוח ולא מחובר הוא:
בימות החמה. יבש מותר דליכא אפ"י משום מראית העין שהרי ניכר לכל שהוא יבש שאינו מוציא עליו והא דקתני אסור בימות הגשמים שאין ניכר בין לח בין יבש ואיכא משום מראית העין:
קא נתרי פירי. שנשאר בו משנה שעברה ואתי למשרי ביה תלישה דלח נהי דעליה דיבש אטו עליה דלח לא גזרי' דהיא גופא גזירה מיהו תלישה אטו תלישה נגזר:
בגדודא. יחור שנשרו ענפיו כולם:
בקעה מצא. כלומר אינן בני תורה שידעו להזהר כבקעה זו שאין לה שומר והכל פרוץ:

תני חדא:
"אָחַד אֵילָן לַח וְאָחַד אֵילָן יָבֵשׁ."

ותניא אידך:
"בְּמַה דְּבָרִים אָמוּרִים: בְּלַח, אָבֵל בְּיָבֵשׁ - מוֹתָר!"

אמר רב יהודה:
 לא קשיא:
 כאן - בשגזעו מחליף.
 כאן - בשאין גזעו מחליף.
 גזעו מחליף "יבש" קרית ליה?!

אלא, לא קשיא:
 כאן - בימות החמה,
 וכאן - בימות הגשמים.

בימות החמה, הא נתרי פירי!

בדליכא פירי.

והא קא נתרי קינסי!

בגדודא.

איני?
 והא רב איקלע לאפסטיא, ואסר בגדודא!

רב בקעה מצא,
 וגדר בה גדר.

26. ק, ב

כ"י

ואץ ברגלים חוטא. אלמא הלוך נמי חטא קרי ליה והכא איכא חטא שתולש עשבים:
 לחים. אסור דהוי תולש יבשין כתלושין דמי:
 סיים מסאני. שרי:
 לא סיים מסאני. אסור שעשבים נדבקין בקשרי אצבעותיו ונתלשין: עוקצא. אשפי"א {אישפיא"ה: מסמר (שמתחת לנעל)} כפול מתחתיו והעשבים נדבקים שם ותולשין:
 שרבא. פתילה ארוכה שהעשב ארוך אסור:
 בימות החמה. זרע יש בגבעולין ומשירן:
 כר"ש. דאמר דבר שאין מתכוין מותר:

אמר רמי בר אבא אמר רב אסי: אסור לאדם שיהלך על גבי עשבים בשבת, משום שנאמר: "ואץ ברגלים חוטא"¹⁸² (משלי יט, ב).

תני חדא: "מותר לילך על גבי עשבים בשבת."

ותניא אידך: "אסור".

לא קשיא: הא - בלחים. הא - ביבשים.

ואיבעית אימא: הא והא בלחים, ולא קשיא: כאן - בימות החמה, כאן - בימות הגשמים.

ואיבעית אימא: הא והא בימות החמה, ולא קשיא: הא - דסיים מסאניה, הא - דלא סיים מסאניה.

ואיבעית אימא: הא והא דסיים מסאניה, ולא קשיא: הא - דאית ליה עוקצי, הא - דלית ליה עוקצי.

ואיבעית אימא: הא והא דאית ליה עוקצי, הא - דאית ליה שרְכָא, הא - דלית ליה שרְכָא.

והאי דנא דקיימא לן: קרבי שמעון, כולהו שרי.

¹⁸² גם בלא דעת נפש לא טוב ואץ ברגלים חוטא

27. ק, ב

רש"י

לדבר מצוה. תשמיש :
 ברגלים לשון תשמיש דכתיב
 (שופטים ה) בין רגליה כרע
 נפל שכב :
גם בלא דעת. רישא דהאי
 קרא אץ ברגלים הוא :
נפש לא טוב. לא טובים
 הבנים הנעשים בלא דעת
 האשה שהיה בעלה אץ
 ברגלים :
הבועל ושונה. שמטריחה :
לדעת. האשה :
יבעול וישנה. שמחמת ביאה
 ראשונה נתאוה האשה
 והולבשה תאוה וכשבא ביאה
 שניה היא מזרעת תחילה
 והיכא דהיא מזרעת תחילה
 יולדת זכר :
לדבר מצוה. תשמיש :
נבונים. מבינים. דבר מתוך
 דבר :
יששכר. לאה תבעה את
 יעקב לדבר מצוה ותאמר
 אלי תבוא כי שכר שכרתוך
 וגו' :
צער עבור. עוברות חולות הן :
כמשמעו. צער הלידה :
משתוקקת. מתאוה
 לתשמיש :
והוא ימשל בך. שהוא מושל
 לומר בפה תאות לבו והאשה
 בלב ובושה להוציא בפה :
 דמרציא ארצויי קמיה
 מראה לפניו ענייני חיבה :

ואמר רמי בר חמא אמר רב אסי:
 אסור לאדם שיקוף אשתו לדבר מצוה,
 שנאמר: **"ואץ ברגלים חוטא"**¹⁸³ (משלי יט, ב).

ואמר רבי יהושע בן לוי:
 כל הכופה אשתו לדבר מצוה,
 הוויין לו בנים שאינן מהוגנין.

אמר רב איקא בר חיננא:
 מאי קראה?
"גם בלא דעת נפש לא טוב" (משלי יט, ב).

תניא נמי הכי:
"גם בלא דעת נפש לא טוב" (משלי יט, ב) - זה הכופה אשתו לדבר מצוה.
"ואץ ברגלים חוטא" (משלי יט, ב) - זה הבועל ושונה."

איני?!
 והאמר רבא:
 הרוצה לעשות כל בניו זכרים - יבעול וישנה!

לא קשיא:
 כאן - לדעת,
 כאן - שלא לדעת.

אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יוחנן:
 כל אשה שתובעת בעלה לדבר מצוה - הוויין לה בנים שאפילו בדרו של משה לא היו כמותן.
 דאילו בדרו של משה כתיב: **"הבו לכם אנשים חכמים ונבונים וידעים לשבטיכם"**¹⁸⁴ (דברים א, יג),
 וכתיב: **"ואקח את ראשי שבטיכם אנשים חכמים וידעים"**¹⁸⁵ (דברים א, טו).
 ואילו נבונים לא אשכח.
 ואילו גבי לאה כתיב: **"ותצא לאה לקראתו ותאמר אלי תבוא כי שכר שכרתוך"**¹⁸⁶ (בראשית ל, טז),
 וכתיב: **"וימנני ויששכר יודעי בינה לעתים, לדעת מה יעשה וישדאל,
 ראשיהם מאתים וכל אחיהם על פיהם"** (דברי הימים א' יב, לג).

איני?!
 והאמר רב יצחק בר אבדימי:
 עשר קללות נתקלה חוה,
 דכתיב: **"אל האשה אמר הרבה ארבה"**¹⁸⁷ (בראשית ג, ז) - אלו שני טפי דמים,
 אחת - דם נדה,
 ואחת - דם בתולים.
"עצבונה" - זה צער גידול בנים,
"והרננה" - זה צער העיבור,
"בעצב תלדי בנים" - כמשמעו,
"ואל אישה תשוקתך" - מלמד שהאשה משתוקקת על בעלה, בשעה שיוצא לדרך,
"והוא ימשל בך" - מלמד: שהאשה - תובעת בלב,
 והאיש - תובע בפה.
 זו היא מדה טובה בנשים!

¹⁸³ גם בלא דעת נפש לא טוב ואץ ברגלים חוטא
¹⁸⁴ הבו לכם אנשים חכמים ונבונים וידעים לשבטיכם ואשימם בראשיכם
¹⁸⁵ ואקח את ראשי שבטיכם אנשים חכמים וידעים ואתן אותם עליכם שרי אלפים ושרי מאות ושרי המשים ושרי עשרת ושרי עשרת לשבטיכם
¹⁸⁶ ויבא יעקב מן השדה בערב ותצא לאה לקראתו ותאמר אלי תבוא כי שכר שכרתוך בידודאי בני וישכב עמה בלילה הוא
¹⁸⁷ אל האשה אמר הרבה ארבה עצבונה והרננה בעצב תלדי בנים ואל אישה תשוקתך והוא ימשל בך

רש"י

עטופה כאבל. בושח לצאת בראשה פרוע:
מנודה לכל אדם. לקמיה מפרש שאסורה לכל אדם חוץ מבעלה והאיש נושא נשים הרבה:
וחבושה בבית האסורים. כל כבודה בת מלך פנימה:
כלילית. שד:
כבהמה. שכורעת כשהיא משתנת ודרך פרידה לעשות כן:
כר לבעלה. שהוא למעלה בשעת תשמיש:
שבח הוא לה. יושבת ומשתנת בצניעות ואינה חסרה כלום בדבר. ונעשית כר לבעלה אין לה טורח כל כך. טורחו מרובה משלה:
מלפנו. מלמדנו:
מבהמות ארץ. שנתן בהם חכמה להורות לנו:
שמפייס. הולך ופושט כנפיו והוא פיוס כדאמר לקמן שאומר לה לקנות מלבוש. שמגיע לארץ:
צניעות מחתול. שאינו מטיל רעי בפני אדם ומכסה צואתו:
וגזל מנמלה. דכתיב (משלי ו) (אגרה) בקיץ לחמה ואין אחת גוזלת מאכל חברתה:
ועריות מיונה. שאינו נזקק אלא לבת זוגו:
זיגא. מלבוש שקורין קוט"ה {קוט"א: שמלה, כותונת}:
לבתר הכי. לאחר בעילה שמנענע וכופף ראשו לה לארץ:
אי אית ליה. במה ליקח:

כי קאמרינן:
 דמרציא ארצויי קמיה.

הני שבע הויין!

כי אתא רב דימי אמר:
 עטופה כאבל,
 ומנודה מכל אדם,
 וחבושה בבית האסורין.

מאי "מנודה מכל אדם"?
 אילימא: משום דאסיר לה ייחוד - איהו נמי אסיר ליה ייחוד!
 אלא דאסירא לבי תרי.

במתניתא תנא:
**"מגדלת שער כלילית,
 ויושבת ומשתנת מים בבהמה,
 ונעשית כר לבעלה".**

ואידך?

הני שבח הוא לה.

דאמר רבי חייא:
 מאי דכתיב: **"מלפנו מבהמות ארץ ומעוף השמים יחכמונו"** (איוב לה, יא)?
"מלפנו מבהמות" - פרידה שפורעת ומשתנת מים.
"ומעוף השמים יחכמונו" - זה תרנגול שמפייס, ואחר כך בועל.

אמר רבי יוחנן:
 אילמלא לא ניתנה תורה,
 היינו למדיין:
 צניעות - מחתול,
 וגזל - מנמלה,
 ועריות - מיונה.
 דרך ארץ - מתרנגול, שמפייס, ואחר כך בועל.

ומאי "מפייס"?

אמר רב יהודה אמר רב:
 הכי קאמר לה: זביננא לך זיגא דמטו לך עד פרעך,
 לבתר הכי, אמר לה: לישמטתיה לכרבלתיה דההוא תרנגולא אי אית ליה ולא זביננא לך.

28. קא, א

רס"י

מתני'

הדלת שבמוקצה. רחבה שאחורי הבתים ומשום הכי נקט לה משום שאין משתמשין בה תדיר ואין בעל הבית חושש לעשות לה דלת תלויה כראוי וקבועה אלא זקופה כנגד הפתח וכשהוא פותח מטילה לארץ ויש שתלויות אבל נגרות לארץ: **אין נועלין בה.** בשבת משום דעביד בנין או אפילו כשהיא תלויה ונגררת אין זה קבועה וכשהוא מגביהה על המשקוף כיון דאינה קבועה שם מחזי כבונה: **וחדקים שבפרצה.** קוצים שעשאם חבילות והתקנים לסתום בהם פרצה ופעמים שהוא פותחה: **ומחצלת.** של קנים שקורין גליד"א {קלייד"א: רשת-נצרים, מחצלת}:

גמ'

קנקן. הוא כלי שאוחזין בו מאחורי המחרישה כשהן חורשין יש שנועלים ומעמידים אותו במקום דלת כנגד הפתח: **בזמן שקשורים ותלויין.** אלמא אתלויין הוא דקפיד אבל אגבוהים מן הארץ לא חייש: **כשיש להן ציר.** דמוכחא מילתא דדלת גמורה היא והרי היא קשורה ותלויה ולא מחזי כבונה: **כשהיה להן ציר.** ואע"ג דהשתא ליכא היכירא הוא דאיכא ל"א טעמא דמתני' משום דחופר בארץ וקשיא ליה בגוה דא"י מאי תרצתיה דרבא דאמר כשהיה להם ציר כיון דהשתא ליכא: הא קא עביד חריץ ועוד אם כן כר' יהודה בעי לאוקומיה דאמר דבר שאין מתכוין אסור: **וגבוהין.** אלמא תרוייהו בעינן:

קא, א משנה

הדלת שבמוקצה.
וחדקים בפרצה,
ומחצלות - אין נועלין בהן,
אלא אם כן גבוהים מן הארץ.

גמרא

ורמיהו:
"דלת הנגדרת,
ומחצלת הנגדרת,
וקנקו הנגדר:
בזמן שקשורין ותלויין - נועלין בהן בשבת,
ואין צריך לומר ביום טוב!"

אמר אב"י:

כשייש להם ציר.

רבא אמר:

כשהיה להן ציר.

מיתבי:

"דלת הנגדרת,
ומחצלת הנגדרת,
וקנקו הנגדר:
בזמן שקשורין ותלויין, וגבוהים מן הארץ אפילו מלא נימא - נועלין בהן,
ואם לאו - אין נועלין בהן!"

אב"י מתרץ לטעמיה,

ורבא מתרץ לטעמיה.

"אב"י מתרץ לטעמיה" - או שיש להן ציר,
או ש"גבוהין מן הארץ".

"רבא מתרץ לטעמיה" - כשהיה להן ציר,
או ש"גבוהין מן הארץ".

29. קא, א

רפ"י

דלת אלמנה. דלת שהיא אלמנה מתקוניה:

דחד שיפא. עשויה מקרש אחד דהכא ודאי מחזי כבונה ונתן קרש בכותל שאין בה היכר דלת:

גשמה. דילי"ש {ריילי"ש: **מוטות ברזל, בריחים (המחברים את קרשי הדלת)** בריחים המחברים אותה:

מדורתא. היסק גדול:

מלמעלה למטה. לאחוז העצים העליונים באויר ולתת תחתונים מלמטה:

שרי. ביו"ט דאין זה בנין אהלים:

מלמטה למעלה אסור. לתת התחתונים תחלה לצדדין ברבוע כדרך שעושין לפני השרים ולסדר עליונים למעלה דהיינו כעין בנין אהל וגגו אסור הכי גרסי מלמעלה למטה שרי מלמטה למעלה אסור וכך מצאתי בתשובת הגאונים וכן עיקר: **וכן ביעתא.** לסדר הביצים על הגחלים על כלי ברזל שקורין גרדי"ל {אסכלה} או על גבי שני עצים שמקיפין זה אצל זה צריך לאחוז ביצים בידו על האור וחברו יתן העצים תחתיהן:

וכן קדרה. כדתנן במסכת ביצה (דף לב:) אין מקיפין שתי חביות לשפות עליהן את הקדרה ואמר רב יהודה אסור להקיף חביות תחלה להקריבן זה אצל זה ואח"כ יתן הקדרה עליהן שזה דרך בנין אבל יאחוז הקדרה באויר ואחר כך יקיף חביות תחתיה:

וכן פוריא. מטה שנושאים שרים בדרכים ושל פרקים היא ויש להם עור ארוך מוקף לולאות וקושר הלולאות בארוכות המטה וכשהוא פורקן מתיר הלולאות והעור נופל והמתקנו ביו"ט צריך לאחוז העור שטוח מלמעלה ואח"כ יביאו הרגלים עם הארוכות ויושיבוהו תחתיו אבל לא יושיבוהו תחלה על רגליו ואח"כ ישטח העור:

וכן חביתא. כשמסדר חביות במרתף שורה על שורה חביות של חרס הן כעין כדין גדולים ומדנקט לרב יהודה הכא גבי מתניי ש"מ טעמא דמתניי משום בנין ולא משום חופר:

תנו רבנן:

"סוּבֵי קוֹצִים,

וְחִבְלֵינָא שְׁהִתְקִינוּ לְפִירְצָה שְׁבַחְצָר:

בְּזִמְנֵי שְׁקֻשְׁרוּיָא וְתַלְוִיָא - נוֹעְלִין בְּהוּ בַשַּׁבָּת,

וְאִין צְרִיךְ לומר בְּיוֹם טוֹב".

תני רבי חייא:

"דלת אלמנה הנגדרת - אין נועלין בה".

היכי דמי "דלת אלמנה"?

איכא דאמרי: חד שיפא.

ואיכא דאמרי: דלית ליה גשמה.

אמר רב יהודה:

האי מדורתא:

ממעלה למטה - שרי,

ממטה למעלה - אסור.

וכן ביעתא,

וכן קידרא.

וכן פוריא,

וכן חביתא.

30. קא, א

כ"י

חידקאה. משול כקוץ :
טובם כחדק. טובים שבהם
 כקוצים :
שפיל לסיפיה דקרא. השפל
 עיניך לשפלו של מקרא
 לסופו תראה שלשבח הוא :
ישר ממסוכה. הישרים שבנו
 מגינים עלינו כסוכה מהדקין
 כמו ושחקת ממנה הדק
 (שמות ל) :
קומי ודושי נו'. סיפיה דקרא
 והדיקות עמים :

אמר ליה ההוא מינא **לדבי יהושע בן חנניא** :
 חדקאה!
 דכתיב בכזו: **"טובם כחדק"**¹⁸⁸ (מיכה ז, ד).

אמר ליה:
 שטיא, שפיל לסיפיה דקרא: **"ישר ממסוכה"**.
 ואלא מאי: **"טובם כחדק"**?
 כשם שחדקים הללו מגינין על הפירצה, כך טובים שבנו מגינים עלינו.
 דבר אחר:
"טובם כחדק" - שמחדקין את אומות העולם לגיהנם,
 שנאמר: **"קומי ודושי בת ציון כי קרנה אשים ברזל"**
 ופרסתיך אשים נחושה והדקות עמים רבים"¹⁸⁹ (מיכה ד, יג).

¹⁸⁸ טובם כחדק ישר ממסוכה יום מצפיה פקדתיך באה עתה תהיה מבוקתם
¹⁸⁹ קומי ודושי בת ציון כי קרנה אשים ברזל ופרסתיך אשים נחושה והדקות עמים רבים והחרמתי לה' בצעם וחילם לאדון כל הארץ

31. קא, א-ב

רש"י

מתני'

לא יעמוד ברשות היחיד. ויטול מפתח המונח ברשות הרבים ויפתח בו פתח חנות שברשות הרבים ואע"פ שאין ממקום מפתח לפתח ארבע אמות גזירה שמא יכניס המפתח אצלו וכן לא יעמוד אדם ברשות הרבים ויושיט ידו למעלה גבוה מעשרה ורוחב ארבעה כגון מפתח חנות המונח על גגו ויטול שם המפתח ויפתח בה החנות והוא גבוה למעלה מעשרה גזירה שמא יביאנה אצלו לתוך עשרה:

א"כ עשו לה מחיצה. ויעמוד בתוכה ואסיפא קאי:

פטמין. קצבים:

נועלין. פתח חנותן ועומדין ברשות הרבים והמנעול למעלה מעשרה:

צמרים. מוכרי צמר:

גמ'

ומהדרו ליה אינהו כרמלית. בתמיה דהא ירושלים כולה כרמלית היא שהיא כולה כחצר של רבים שלא עירבו דהואיל ודלתותיה ננעלות בלילה מערבין את כולה:

חייבין עליה. דעיר של רבים היא שאוכלוסין הרבה באין לה אבל עכשיו דדלתותיה ננעלות לאו רשות הרבים שאינה כדגלי מדבר שהוא דרך פתוח כל שעה וכיון דכרמלית לית לן למיגזר שלא יעמוד בה ויפתח ברשות היחיד דילמא מייתי ליה דאי נמי מייתי לגביה שבות בעלמא היא וגזירה לגזירה לא גזרינן: מתניתין לאחר שנפרצה בה פרצות הוא:

סיפא אתאן. רבנן אתו לאיפלוגי אשערי גינה לשער גינה שהיא כרמלית וקאסר ר' מאיר לעמוד בה ולהושיט ידו על מקום גבוה עשרה ורוחב ארבעה שהוא רשות היחיד ויטול מפתח המנעול הגבוה מי':

לא יעמוד ברה"י. כגון בחצירו ויושיט ידו לגנות דרך חור או סדק ויטול בו מפתח ויפתח בה מנעול מתוך הגינה שמא ימשך המפתח אליו ומחמיר רבי מאיר אפילו ברשויות דרבנן וכן לא יעמוד בגינה ויושיט ידו למקום גבוה עשרה ורוחב ארבעה שהוא רשות היחיד ומפתח מונח בו ויפתח מנעול למעלה מעשרה. גינה כרמלית היא דהויא יותר מבית סאתים שלא הוקף לדירה:

אלא אם כן עשו וכו'. אסיפא קאי דהשתא כי קאי בגינה קאי ברשות היחיד ועולה עד לרקיע:

משנה

לא יעמוד אדם: ברשות היחיד ויפתח ברשות הרבים, ברשות הרבים ויפתח ברשות היחיד,

אלא אם כן עשה מחיצה גבוה עשרה טפחים,

דברי רבי מאיר.

אמרו לו: מעשה בשוק של פטמים שהיה בירושלים,

שהיו נועלין ומניחין את המפתח בחלון שעל גבי הפתח.

רבי יוסי אומר:

שוק של צמרים הוה.

גמרא

ורבנן?

אמר רבי מאיר: "רשות הרבים", ומיהדרו אינהו כרמלית?

דאמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן:

ירושלים אלמלא דלתותיה ננעלות בלילה - חייבין עליה משום רשות הרבים!

אמר רב פפא:

כאן - קודם שנפרצו בה פרצות,

כאן - לאחר שנפרצו בה פרצות.

רבא אמר:

סיפא אתאן לשערי גינה,

והכי קאמר:

וכן לא יעמוד: ברשות היחיד ויפתח בכרמלית,

בכרמלית ויפתח ברשות היחיד,

קא, ב, אלא אם כן עשה מחיצה גבוהה עשרה טפחים,

דברי רבי מאיר.

אמרו לו: מעשה בשוק של פטמים שהיה בירושלים,

שהיו נועלין ומניחין את המפתח בחלון שעל גבי הפתח.

רבי יוסי אומר: שוק של צמרים היה.

32. קא, ב

רפ"י

שערי גינה. סתם מנעוליהן גבוהין עשרה ורחבין ארבעה ורשות היחיד הן : **בית שער.** בית קטן ופתח הגינה פתוח בו ובשערי הגינה הסמוכין לרשות הרבים עסקינן מדקתני סיפא וכן חנויות הפתוחות לרשות הרבים :

פוחת ונועל בפנים. דבית שער רשות היחיד הוא וכן כשהוא מחוץ לא לכאן ולא לכאן אסורין מכאן ומכאן. דהמנעול רשות היחיד הוא ואע"פ שהמפתח מונח עליו גזר ר' מאיר שלא יעמוד ברשות הרבים ולא בגינה ויטול מפתח של רשות היחיד שמא יביאנו אצלו לרשות הרבים או לכרמלית :

וכן חנויות. לקמן מפרש האי וכן דבאיסקופת כרמלית בגינה קאמר שערי חנויות פעמים שמנעוליהם גבוהין ופעמים שהן נמוכין לפיכך נתן בהן חילוק (למחר פוחת ומניחו על האויסקופה. לקמיה מפרש דמהכא שמעינן דהדר ביה ר' מאיר משערי גינה ולא גזר בעומד ברשות הרבים שלא יטלטל בכרמלית דהא אוסקופה כרמלית היא דרחבה ד' ואינה גבוהה י' וכשנוטל מפתח משם והוא עומד ברשות הרבים ומוליכו דרך אויר האויסקופה למנעול שעל גביו למטה מעשרה קא מטלטל מכרמלית לכרמלית ולא גזר רבי מאיר שמא יביאנו אצלו חוץ לעובי האויסקופה) :

למחר פוחת ונועל כו'. ועל האויסקופה הוא עומד ומטלטל מפתח מאויסקופה למנעול על דרך אויר האויסקופה דאין טלטול אלא בכרמלית :

ומחזירו למקומו. לאויסקופה : **מניחו במנעול.** אבל לא באויסקופה דכי ממטי ליה מאויסקופה למנעול הא מפיק מכרמלית לרשות היחיד :

למקומו. למנעול על גביו כגון מנעולין הללו של עץ שעושין עניים בפתחיהן וראשיהן רחבין ובלע"ז שרדור"א { **שירידור"א :**

מנעול [מהסוג המתואר בדברי רש"י] : **וחכמים אומרים וכו'.** לקמן מפרש טעמא דלא משוו ליה להאי מנעול רשות היחיד :

למקומו. לאויסקופה או לחלון שאין בו ארבעה דאף על גב דגבוה עשרה מקום פטור בעלמא הוא :

שמוציא מרשות לרשות. מאויסקופה שהוא כרמלית לחלון שהוא רשות היחיד ואף על גב דהניחו תחילה במנעול שהוא מקום פטור לרבנן ובטל אצל כל הרשויות כרב דימי קיימא לן דאמר בפ"ק ובלבד שלא יחליפו : **מקום פטור הוא.** וכי הוי למעלה מעשרה היכי משוי ליה רבי מאיר רשות היחיד ואסר :

ויש בו לחוק. בתוך הדלת אצל ראש המנעול בעוביו של דלת ולהשלים ראש המנעול לארבעה :

חוקקין להשלים. רואין אותו כאילו חקוק : **אין חוקקין.** הלכך מקום פטור בעלמא הוא :

הדר ביה רבי מאיר משערי גינה. מדקא שרי לעמוד (ברשות הרבים ליטול מפתח מאויסקופת כרמלית ולהוליכו דרך אוירא למנעול שלמטה מעשרה ולא גזר שמא יביאנו אצלו לרשות הרבים ושי"מ סיפא נמי מדקא שרי לעמוד) על האויסקופה כרמלית וליטול מפתח במנעול למעלה מ"י באויסקופת כרמלית ולהוליכו דרך אוירא למנעול ולא גזר שמא יביאנו אצלו לאויסקופה שהיא כרמלית :

וש"מ מדרבנן. דאמרי אם יש ארבעה על ארבעה אסור ליטול מפתח מאויסקופה ולנעול במנעול שהוא מקום פטור וליטלו משם ולהניחו בחלון שהוא רשות היחיד משום דקא מחליף מאויסקופת כרמלית לחלון שהוא רשות היחיד על ידי הנחת מקום פטור :

איתא לדרב דימי. דאמר ובלבד שלא יחליפו :

תנו רבנן:

"פתחי שערי גינה:

בזמן שיש להן בית שער מבפנים - פוחת ונועל מבפנים,

מבחוץ - פוחת ונועל מבחוץ,

מבאן ומבאן - פוחת ונועל באן ובאן,

אין להן לא לכאן ולא לכאן - אסורין באן ובאן.

וכן חנויות הפתוחות לרשות הרבים,

בזמן שהמנעול למטה מעשרה - מביא מפתח מערב שבת ומניחו באויסקופה,

למחר פוחת ונועל ומחזירו לאויסקופה.

ובזמן שהמנעול למעלה מעשרה - מביא מפתח מערב שבת ומניחו במנעול,

למחר פוחת ונועל ומחזירו למקומו,

דברי רבי מאיר.

וחכמים אומרים:

אף בזמן שהמנעול למעלה מעשרה טפחים -

מביא מפתח מערב שבת, ומניחו באויסקופה,

למחר פוחת ונועל ומחזירו למקומו,

או בחלון שעל גבי הפתח.

אם יש בחלון ארבעה על ארבעה - אסור,

מפני שהוא כמוציא מרשות לרשות."

מדקאמר: "וכן חנויות" -

מכלל, דבאיסקופת כרמלית עסקינן.

האי "מנעול" - היכי דמי?

אי דלית ביה ארבעה - מקום פטור הוא!

ואי אית ביה ארבעה - בהא לימא רבנן:

אף בזמן שהמנעול למעלה מעשרה מביא מפתח מערב שבת ומניחו באויסקופה,

למחר פוחת ונועל בו ומחזירו לאויסקופה או לחלון שעל גבי הפתח?!

והא קא מטלטל מכרמלית לרשות היחיד!

אמר אביי:

לעולם דאין בו ארבעה, ויש בו לחוק ולהשלימו לארבעה.

ובהא פליגי: דרבי מאיר סבר חוקקין להשלים.

ורבנן סברי: אין חוקקין להשלים.

אמר רב ביבי בר אביי:

שמע מינה מהא מתניתא תלת:

שמע מינה: חוקקין להשלים.

ושמע מינה: הדר ביה רבי מאיר משערי גינה.

ושמעת מינה: מדרבנן איתא לדרב דימי.

דכי אתא רב דימי אמר רבי יוחנן:

מקום שאין בו ארבעה על ארבעה - מותר לבני רשות הרבים,

ולבני רשות היחיד - לכתף עליו,

ובלבד שלא יחליפו.

33. קא, ב - קב, א

רש"י

מתני'

נגר. קבילי"א {קיביל"א: יתד [לסגירת דלת: משיכת היתד מפילה סליל, המושך בחוט את הבריה]} שתוחבין אותו בחור שבאיסקופה לנעול הדלת: שיש בראשו גלוסטרא. שראשו עבה וראוי לבוכנא לכתוש ולשחוק בו פלפלין ואפילו הכי דתורת כלי עליו ר"א אוסר אלא אם כן קשור ותלוי בדלת כדמפרש בגמרא: ור' יוסי מתיר. דתורת כלי עליו משום גלוסטרא ולא מיחזי כבונה:

גמ'

בניטל באגדו. כשהוא קשור ותלוי בחבל של קיימא וראוי לטלטלו על ידי אותו חבל ואינו נפסק בידיה: כולי עלמא לא פליגי. דשרי דכיון דקשור ותלוי יפה מוכחא מלתא דלנעול קאי ולא מיחזי כבונה: כשאין ניטל באגדו. שהחבל דק ואם היה רוצה ליטלו משם לטלטלו ע"י אותו חבל מיד נפסק ר"א סבר כיון דאינו ניטל באגדו דהוה כמי שאינו קשור ותנן לקמן נגר המונח שאינו קשור בדלת אין נועלין בו והאי נמי מונח הוא משום גלוסטרא לא שרי ליה ורבי יוסי סבר גלוסטרא מהניא ליה דכיון דכלי הוא לא הוי כבנין:

משנה

נגר שיש בראשו גלוסטרא. רבי אליעזר אוסר. ורבי יוסי מתיר.

אמר רבי אליעזר:

מעשה בכנסת שבטבריא שהיו נוהגין בו היתר, עד שבא רבן גמליאל והזקנים ואסרו להו.

רבי יוסי אומר:

איסור נהגו בו,

ובא רבן גמליאל והזקנים והתירו להו.

גמרא

בניטל באגדו - כולי עלמא לא פליגי,

כי פליגי: ^בשאינו ניטל באגדו,

דמר סבר: כיון דיש בראשו גלוסטרא - תורת כלי עליו.

ומר סבר: כיון דאינו ניטל באגדו - לא.

קבא

34. קב, א

רש"י

מתני'

נגר הנגרר. שקשור בדלת אבל אינו תלוי שהחבל ארוך ומתוך שנגרר אינו נראה כקשור וכשאינו בראשו גלוסטרא קאמר:

נועלין בו במקדש. דשבות בעלמא הוא דאינו בונה ממש הואיל וקשור לכך אלא הואיל ונגרר מיחזי כבונה ואין שבות דרבנן במקדש דלא גזרו שם:

והמונח. שאינו קשור כלל הוי בנין ממש ור' יהודה סבר לאו בנין ממש הוא אלא דומה לבנין ובמקדש לא גזרו שבות:

גמ'

זה אפי' במדינה מותר. הואיל וקשור אף על פי שאינו תלוי:

הלכה כר' יהודה בנגרר. דמותר אפילו במדינה אבל לא במונח דשרי ליה רבי יהודה במקדש לית הלכתא כוותיה דכיון שאינו קשור שם בנין גמור הוא כשאר נגרים שנועצים בכותלים והבונה כל שהוא חייב ומלאכה דאורייתא לא הותרה במקדש חוץ מהקרבת תמידין ומוספין וקרבת צבור שדוחין את השבת מגזירת הכתוב:

והוא שקשור בדלת. עצמה דמוכח שפיר ולא שקשור במזוזה:

ניטל באיגדו. כלומר קשור היה בחבל חזק:

דין לא נטרק. זה לא ינעול שאינו קשור דכמאן דליתיה לגמי דמי:

משנה

נגר: הנגרר - נועלין בו במקדש,

אבל לא במדינה.

והמונח - כאן וכאן אסור.

רבי יהודה אומר:

המונח - מותר במקדש,

והנגרר - במדינה.

גמרא

תנו רבנן:

"איזהו נגר הנגרר שנועלין במקדש, אבל לא במדינה?

כל שקשור ותלוי, וראשו אחד מגיע לארץ.

רבי יהודה אומר:

זה - אף במדינה מותר.

אלא, "איזהו נגר שנועלין במקדש, אבל לא במדינה?"

כל שאינו קשור,

ולא תלוי,

ושומטו ומניחו בקרן זוית.

אמר רב יהודה אמר שמואל:

הלכה כרבי יהודה בנגרר.

אמר רבא:

והוא שקשור בדלת.

איני?!

והא: רבי טבלא איקלע למחזא,

וחזא לההוא דהוה תלי בעיברא דדשא ולא אמר להו ולא מידי!

ההוא ניטל באיגדו הוה.

רב אויא איקלע לנהרדעא,

חזייה לההוא גברא דהוה קא קטיר בגמי,

אמר: דין לא נטרק.

35. קב, א

רש"י

נקמו מהו. שנכנס הנגר בחור האסקופה ונפחת אותו החור ויוצא הנגר לצד הקרקע ונועץ בקרקע ועד השתא איירי כשהאסקופה גבוהה ואין החור ניקב עד לארץ: **נשט.** שנפסק החבל שהוא קשור בו והרי הוא מונח בקרן זוית כשפוחת אותו:

בעי רבי זירא:
נקמו, מהו?

אמר רב יוסף:
מאי תיבעי ליה?
לא שמיע ליה הא דתניא:
"נשט - אסור,
נקמו - מותר.

ורבי יהודה אמר:
נקמו, אף על פי שאינו נשט - אסור."
ואמר רב יהודה אמר שמואל:
הלכה כרבי יהודה בנקמו.
וטעמא מאי?
אמר אביי: משום דמיהזי כבונה.

36. קב, א

רפ"י

עשה לו בית יד. לנגר שאינו קשור כלל ותחב בית יד באמצעותו ודומה למקבת דהשתא ודאי מוכח מילתא הוא דכלי הוא מהו לנעול בו: **בוכנא קאמרת.** הא ודאי שרי בוכנא מקבת וכותשין בו חטין ותבלין: **שריתא.** קורה כמו בצל קורתא (בראשית יט) בטלל שרותי: **בי עשרה.** כלומר משאו עשרה בני אדם היה בה ואפילו הכי לא אסר עליהו: **ושדו ליה אדשא.** לסומכה בלילה: **תורת כלי.** שראויה לישב עליה: **אסיתא.** מורטיי"ר {מדוכה}: **אדריבא.** לתך חטין ט"ו סאין חצי כור כיפי דארבא אולמות שעושין בספינה שנועצין כעין מעגלין שקורין צרק"ל {צירקלי"ש}: **מעגלים, גלגלים, קשתות** ראשו אחד בדופן זה של ספינה וראשו שני בדופן זה והוא כפוף כמו אולם ועומד כמו כיפה ומרחיק כחצי אמה ונועץ אחר וכן על פני כולה ופורסין בגדים ומחצלות של גמי להגין מפני הצנה והגשמים:

בְּעָא מִינֵיהּ רַבּ נְחוּמִי בְּרַ זְכָרְיָהּ מֵאַבְיִי:
עֲשֵׂה לּוֹ בַּיִת יָד - מַהוּ?

אָמַר לֵיהּ:
בּוֹכְנָא קְאָמְרַת.

אֵיתְמַר:
אָמַר רַבּ נְחוּמִי בְּרַ אָדָא:
עֲשֵׂה לּוֹ בַּיִת יָד - מוֹתֵר.

ההוא שריתא דההוה בי רבי פדת, דההוה מדלו ליה בי עשרה, וְשָׁדוּ לָהּ אֲדָשָׁא, וְלֹא אָמַר לָהּ וְלֹא מִיָּד, אָמַר: תורת כלי עליה.

ההיא אסיתא דהות בי מר שמואל, דההוה מחזקת אדריבא - שְׂרָא מֶר שְׁמוּאֵל לְמִישְׁדִּיָּהּ אֲדָשָׁא, אָמַר: תורת כלי עליה.

37. קב, א-ב

רפ"י

שיש בהם טפח. שרוחב של מעגל טפח דבציר מטפח לא הוי אהל אבל כשרוחב טפח מקרי אהל נמצא שם אהל עליו מבעוד יום וכשהוא פורס עליו הבגד למחר אינו אלא מוסיף:

אי נמי אין ברחבו טפח ואין בין זה לזה שלשה. דאיכא למימר לבד:

דכרי. אילים:

דביממא בעו טולא. מפני השרב:

ובליליא בעו אוירא. הנאת הקור מפני הבל הקיץ ובימות החול היו פורסין עליהן מחצלות ביום ונוטלין בלילה:

אתא לקמיה דרב. מה נעביד להו בשבתא:

כרוך בודיא. כשתסתלק המחצלת מעליהן לפנות ערב שבת אל תסלקנה כולה משם אלא הוי גולל אותה וכורך מעל הגג ושייר בה טפח פרוסה דלהוי עליה שם אהל:

ולמחר פשטיה. דהוי תוספת ושרי:

וילון. כנגד הפתח לצניעות:

מותר לנטותו. דלאו אהל הוא דלא קביעא התם אלא כן דרכו לינתן ולהסתלק כדלת בעלמא:

כילת חתנים. לאו אהל הוא מפני שאין לה גג למעלה רוחב טפח מפני שהיא נתונה בשיפוע והיא יריעה שפורסין סביב למטה לישן:

שאין בפחות משלשה סמוך לגג טפח. שנתונה באלכסון קצר שכשאתה מודד רחבה למטה משלשה לגגה אין בו רוחב טפח דהוי כוליה דופן ואין כאן אהל כלל אבל הרחיבה עד טפח בתוך שלשה לגגה כאילו גגה טפח דמי ואסור לנטותה:

בשיפועה. מכנגד אמצעית גגה עד מקום ששפת יריעה כלה שם לא הרחיב טפח דהוי כולה כדופן ואין כאן אהל כלל אבל הרחיבה כל דופן ודופן באלכסונה טפח הוי ההוא אלכסון אע"פ שהוא משופע קרוי אהל כרבנן דפליגי אדרבי אליעזר במסכת סוכה (דף יט:) כך שמעתי וקשיא לי איזו מטה שאין ברחבה שני טפחים או ג' חסר משהו שיהיה בגגה פחות מטפח ושני שיפועיה כל אחד פחות מטפח וי"ל שהמטה רחבה כמשפטה ונקליטין הרבה יוצאין הימנה לשני ראשיה ועולין למעלה סדורין אחד נמוך ואחד גבוה וקנים נתונים עליהם מנקליטין שבראשה לנקליטין שברגליה ופורס על המטה שנים ושלוש כילות קטנות בגגה ויריעה גדולה פרוסה סביב המטה לדפנות:

סיינא שרי. כובע של לבד שקורין פלטרי {פילטריין: **כובע של לבד**} מותר לצאת בו בשבת:

הא דאית ביה טפח. שיוצא טפח רוחב שפתו להלן מראשו אסיר דהוי אהל:

שרביב בגלימיה. האריך בטליתו להלן מראשו והוציאה טפח הכי נמי דאסור:

אלא הא דמיהדק הא דלא מיהדק. וטעמא לא משום אהל הוא אלא דילמא נפיל מרישיה ואתי לאתווי הלכך כי מיהדק וקשור ברצועה תחת צוארו שרי ואי לא אסור:

שֶׁלַח לִיָּה רָמִי בְּרִי יְהוֹקָא לְרַב עֲמֶרֶם:

נִימָא לָן מָר מַהֲלִין מִיְלֵי מַעֲלִייתָא דְאִמְרַתְּ לָן מִשְׁמִיָּה דְרַב אָסִי בְּכִיפֵי דְאָרְבָּא.

שֶׁלַח לִיָּה, הֲכִי אָמַר רַב אָסִי:

הֲנִי כִיפֵי דְאָרְבָּא בְּזִמְנָן שְׂיִישׁ בְּהֵן טַפְחָא,

אִי נָמִי, אִין בְּהֵן טַפְחָא, וְאִין בֵּין זֶה לְזֶה שְׁלֹשָׁה, לְמַחֲרָא, מִבְּיַא מַחְצֵלַת וּפְוֹרֶס עֲלֵיהֶן.

מָאִי טַעְמָא?

מוֹסִיף עַל אַהֲלָא עֲרָאִי הוּא, וְשִׁפִּיר דְמִי.

הִנְהוּ דְכָרִי דְהוּוּ לִיָּה לְרַב הוּנָא,

דְּבִימָמָא - בְּעוּ טוּלָא,

וּבְלִילִיא - בְּעוּ אוּירָא.

אֲתָא לְקַמְיָה דְרַב,

אָמַר לִיָּה: זֵיל כְּרוּךְ בּוּדִיָּא, וְשִׁייר בְּהַ טַפְחָא,

לְמַחֲרָא פְּשֻטָּה וּמוֹסִיף עַל אַהֲלָא עֲרָאִי הוּא, וְשִׁפִּיר דְמִי.

אָמַר רַב מִשּׁוּם רַבִּי חִיָּיא:

וִילוֹן - מוֹתֵר לְנֻטוֹתוֹ,

וּמוֹתֵר לְפוֹרְקוֹ.

כִּילַת חַתְנִיָּים - מוֹתֵר לְפוֹרְקָה,

וְלְנֻטוֹתָהּ בְּשַׁבָּת.

אָמַר רַב שִׁישֵׁת בְּרִיָּה דְרַב אִידִי:

לֹא אֲמַרְנָן אֱלָא שְׂאִין בְּגִגָּה טַפְחָא,

אֲבָל יֵישׁ בְּגִגָּה טַפְחָא - אָסוּר.

וְכִי אִין בְּגִגָּה טַפְחָא,

לֹא אֲמַרְנָן אֱלָא: שְׂאִין בְּפָחוֹת מִשְׁלֹשָׁה סְמוּךְ לְגִג טַפְחָא,

אֲבָל יֵישׁ בְּפָחוֹת מִשְׁלֹשָׁה סְמוּךְ לְגִג טַפְחָא - אָסוּר.

אִין בְּפָחוֹת מִשְׁלֹשָׁה סְמוּךְ לְגִג טַפְחָא,

נְמִי לֹא אֲמַרְנָן אֱלָא שְׂאִין בְּשִׁיפּוּעָה טַפְחָא,

אֲבָל יֵישׁ בְּשִׁיפּוּעָה טַפְחָא, שִׁיפּוּעֵי אַהֲלִים כְּאַהֲלִים דְמוּ.

וְאָמַר רַב שִׁישָׁא בְּרִיָּה דְרַב אִידִי:

סִינָא - שָׂרִי.

וְהִתְנָא:

"אָסוּר!"

לֹא קִשְׂיָא:

הָא - דְאִית בֵּיה טַפְחָא,

הָא - דְלִית בֵּיה טַפְחָא.

אֱלָא מַעֲתָה שְׂרָבִיב בְּגִלְמִיָּה טַפְחָא, הֲכִי נְמִי דְאָסוּר?

אֱלָא, לֹא קִשְׂיָא:

הָא - דְמִיָּהֲדַק,

הָא - דְלֹא מִיָּהֲדַק.

38. קב, ב

רש"י

מתני'

מחזירין ציר התחתון. של דלת חלון שידה תיבה ומגדל שפתחיהם מצדיהן דציר התחתון כל זמן שלא יצא העליון נוח להחזירו ואין כאן בנין:

אבל לא במדינה. גזירה שמא יתקע בגרזן או במקבות דהויא מלאכה:

והעליון כאן וכאן אסור. דכיון שיצא העליון כולו נופל והוי כבונה וקא סבר יש בנין בכלי ומלאכה לא הותרה אפילו במקדש:

גמ'

במקדש מחזירין. כגון שצריכין לו לדבר קרבן כגון שהיה שם מלח או לבונה או קטורת ואין שבות במקדש:

ובמדינה דוחקין. אם לא יצא כולו מחור האסקופה אלא התחיל לשמט דוחקין לחור בלע"ז אנפינדר"א {לנעוץ} :

והעליון כאן וכאן אסור להחזיר. דהוי כבונה ממש:

שמא יתקע. שמא יחזיקנו במקבות ובגרזן והויא מלאכה ואתחתונה במדינה קאי דאי אעליון קאי ובמקדש הוה ליה שבות דהך חזרה גזירה משום שמא יתקע ואמאי מיתסר במקדש דאמר והעליון כאן וכאן אסור והא שבות במקדש לא גזרו:

של בור ושל דות. דהוי בנין המחובר לקרקע חשיב בנין בכל דהו:

בור. בחפירה דות בבנין בתוך הקרקע אישקדייני"א {אישקרייני"א: מרתף} :

משנה

מחזירין ציר התחתון - במקדש,

אבל לא - במדינה.

העליון - כאן וכאן אסור.

רבי יהודה אומר:

העליון - במקדש,

והתחתון - במדינה.

גמרא

תנו רבנן:

"ציר: דלת,

שידה,

תיבה,

ומגדל:

במקדש - מחזירין,

במדינה - דוחקין.

העליון: כאן וכאן - לא יחזיר,

גזירה שמא יתקע.

ואם תקע - חייב חטאת.

של בור,

ושל דות,

ושל יציע - לא יחזיר,

ואם החזיר - חייב חטאת."

39. קב, ב

רס"י

מתני'

מחזירין רטיה. כהן שלקה בידו ונתן עליה רטיה מבעוד יום והוצרך לעבוד עבודה בשבת או ביו"ט ונטל רטיה מעל ידו שלא תהא חוצצת בינו ובין ידו לעבודה דחציצה פוסלת בה דבעינן ולקח הכהן וכיון דחייץ לא הוי לקיחה בכהן מחזירה במקדש דאי לא שרית ליה להחזירה לא שקיל ליה מידיה וממנע ולא עביד עבודה וזה אחד משלשה דברים האמורים במסכת ביצה שהותרו סופן משום תחילתן:

אבל לא במדינה. גזירה שמא ימרח הרטיה ומירוח היינו מוחק האמור באבות מלאכות של שבת:

אם בתחלה. שלא היתה קשורה מבעוד יום וכהן זה לא סלקי לצורך עבודה:

כאן וכאן אסור. והכא ליכא למימר אין שבות במקדש דהא ודאי האי שבות לאו צורך גבוה הוא אלא לצורך עצמו:

גמ'

רטיה שפרשה. שנפלה ובמדינה קא מיירי ולהכי נקט פרשה שהרי לא נטלה מדעת:

מחזירין. דמילתא דלא שכיחא הוא ולא גזור בה רבנן:

רבי יהודה אומר. אם נפלה אין מחזירין אבל אם הוחלקה דוחקה [ומחליקה למכה]:

שהוא ממרח. מחליק גומות שברטיה מירוח חייב משום ממחק:

לא שנו. דתנא קמא שרי להחזירה:

אלא שפרשה ע"ג כלי. על הכר או על הכסת:

ע"ג קרקע. כלכתחלה דמי: **אבי סדיא.** נפלה לו על הכר שבמראשותיו כמו שמתרגם מראשותיו איסדוהי:

לא סבר לה מר להא דרב חסדא. דמוקי לפלוגתייהו בשנפלה על הכלי ואפילו הכי אסר רבי יהודה ואמר שמואל הלכה כרבי יהודה:

לא שמיע לי. הא דרב חסדא דאנא סבירא לי דכי פליג ר' יהודה בנפילה על גבי קרקע אבל בנפילה על גבי כלי מודה דהוה כהוחלקה בעלמא:

משנה

מחזירין רטיה - במקדש,
אבל לא במדינה.
אם בתחילה - כאן וכאן אסור.

גמרא

תנו רבנן:

"רטיה שפרשה מעל גבי מכה - מחזירין בשבת.

רבי יהודה אומר:

הוחלקה למטה - דוחקה למעלה,

למעלה - דוחקה למטה,

מגלה מקצת הרטיה - ומקנח פי המכה,

וחוזר ומגלה מקצת רטיה - ומקנח פי המכה.

רטיה עצמה - לא יקנח,

מפני שהוא ממרח.

ואם מירח - חייב חטאת".

אמר רב יהודה אמר שמואל:

הלכה פרבי יהודה.

אמר רב חסדא:

לא שנו אלא שפירשה על גבי כלי,

אבל פירשה על גבי קרקע - דברי הכל אסור.

אמר מר בר רב אשי:

הוה קאימנא קמיה אבא,

נפלה ליה אבי סדיא, וקא מהדר ליה.

אמינא ליה:

לא סבר לה מר להא דאמר רב חסדא:

מחלוקת: שפירשה על גבי כלי,

אבל פירשה על גבי קרקע - אסור?

ואמר שמואל:

הלכה פרבי יהודה!

אמר לי:

לא שמיע לי,

כלומר: לא סבירא לי.

40. קב, ב - קג, א

רש"י

מתני'

קושרין נימא. נימת כנור של שיר הלויים לקרבן אם נפסקה בשבת ובגמרא מפרש טעמא דקסבר מכשירי מצוה שלא היה יכול לעשותן מאתמול דהא היום נפסקה דוחה את השבת ואף על גב דקשר אב מלאכה הוא במסכת שבת (דף עג.):

ואם בתחילה. שלא היתה שם מעולם דיכול לעשות מאתמול אסור:

גמ'

פלוגתא דר"א ורבנן גבי מילה (שבת דף קל.) שר"א מתיר לחטוב עצים ולעשות פחמין בשבת לעשות איזמל למול בו: **קרבן צבור הוה מצוה הדוחה את השבת ושיר הוי מכשירין דידה: אפי' לכתחלה נמי**. דאפי' לעשות פחמין שהוא מכשיר שרי:

לר' יהודה. דאמר עניבה אב מלאכה במסכת שבת (דף קיג.) אין חילוק בין עניבה לקשירה וקושר דקסבר מכשירי מצוה דוחין והא דתניא עונבה רבנן דאמרי לאו מלאכה היא וכיון דאפשר בעניבה לא מחללינן שבת:

ורבי יהודה. דמוקמינן מתני' אליביה וקושר אב מלאכה היא אליבא דמאן:

אי אליבא דר"א קאמר. כלומר כמאן ס"ל במכשירין על כרחך כר"א ס"ל וכיון דכר"א ס"ל אמאי הוי לכתחילה אסור:

אלא הא ר' שמעון והא רבנן. מתני' רבנן דפליגי עליה דר"ש ואמרי קושרה. דסבירא להו כר"א בחדא דמכשירי מצוה דוחין וכו' וכגון בשאי אפשר לעשות מאתמול כדקתני שנפסקה לו נימא בכנורו ופליגי עליה בשאפשר לעשות מבעוד יום הלכך בתחילה אסור ומעיקרא כי הוה מוקמינן לה כר' יהודה מ"ט לא שנינן הכי משום דלא שמעינן בהדיא דאית ליה האי סברא למפלג בין אפשר לאי אפשר וכל כמה דלא אשכח תנא דאמר הכי בהדיא מיבעיא לן סתמא דמתניתין מני:

אף היא. אם היה עונבה או קושרה אינה משמעת את הקול והואיל וקשירה נמי אב מלאכה היא הא עדיפא שתשמיע את הקול וטוב לנו לחלל את השבת בשלשולו לקיים השמעת קול שיר של לויים מלחלל שבת בקשירה שהיא אב מלאכה ולא נקיים בה שום מצוה דלא מצי השמע קול:

משלשל מלמטה וכורך מלמעלה. שהרי יש יתדות מלמעלה ולמטה שראשי הנימין כרוכין בהן וכשהוא רוצה מגלגל היתד והנימא נארכת כעין שעושין למיני כלי זמר ארפי"א {הרפ"א: נבל} דמאריך עד שיגיע ליתד שלמעלה וכורכה בו והרי היא כבתחלה ומגלגלין היתד עד שמתפשטת כהלכתה ומשמעת קולה ולרבנן עדיפא למשרי קשירה דהא משלשל נמי אב מלאכה הוא דמתקן כלי כהלכתו וכיון (דדמי) [דשרי] לכתחלה מחליף ואתי נמי להתיר נימין בכנור חדש לכתחלה הלכך קשירה עדיפא:

הא והא רבנן. דמכשירין שא"א מבעוד יום דוחין והא דקתני מתניתין קושרה כשנפסקה באמצעית שאילמלי עונבה לא תשמע קולה והא דקתני עונבה כשנפסקה בראשיה שאין צריכה שם חיזוק כל כך וסגי ליה בעניבה:

ואי בעית אימא הא והא באמצע. הא ר"ש והא רבנן וברייתא דקתני לא היה קושרה מדאורייתא שרי דס"ל לר"ש מכשירין דמצוה דוחין היכא דלא אפשר להו מאתמול ומשום גזירה הוא דגזר אמצע אטו מן הצד אבל בעלמא דליכא למיגזר מידי דחי:

משנה

קושרין נימא - במקדש, אבל לא במדינה. ואם בתחילה - כאן וכאן אסור.

גמרא

ורמיהו:

"נימת כנור שנפסקה - לא היה קושרה אלא עונבה!"

לא קשיא:

הא - רבנן,

והא - רבי אליעזר.

לרבי אליעזר דאמר: "מכשירי מצוה - דוחין את השבת" - קושרה. לרבנן דאמרי: אין דוחין - "עונבה".

אי רבי אליעזר - אפילו לכתחילה נמי!

אלא, לא קשיא:

הא - רבי יהודה.

והא - רבנן.

ורבי יהודה אליבא דמאן?

קג, א אי אליבא דרבי אליעזר קאמר - אפילו לכתחילה נמי!

אלא, לא קשיא:

הא - רבי שמעון,

והא - רבנן.

דתניא:

"בן לוי שנפסקה לו נימא בכנור קושרה,

רבי שמעון אומר:

עונבה.

רבי שמעון בן אלעזר אומר:

אף היא אינה משמעת את הקול,

אלא משלשל מלמטה וכורך מלמעלה,

או משלשל מלמעלה וכורך מלמטה".

ואיבעית אימא:

הא והא רבנן,

ולא קשיא:

כאן - באמצע,

כאן - מן הצד.

ואיבעית אימא:

הא והא באמצע,

מור סבר: גזרינן,

ומור סבר: לא גזרינן.

41. קג, א-ב

רס"י

מתני'

יבלת. ורוא"ה { **וירוא"ה:** **יבלת** } והוא מוס לתמיד שדוחה את השבת כדכתיב (ויקרא כב) או חרוץ או יבלת יבלת דקרא קרינן יבלת שאין שם דבר אלא כמו חירת דומיא דשבור ולא כתיב שבר ועורת נמי לא כתיב עירון אבל יבלת דמתני' הוא שם דבר של המום:

חותרין יבלת. ביד קאמר: **אם בכלי כאן וכאן אסור.** ואע"ג דכי עביד נמי ביד מתקן הוא והוה ליה חותרין מבעלי חיים. והוי תולדה דגוזז את הצמר אפי"ה כיון דכלאחר יד קא עביד שאין כן דרך לחותכה אלא בסכין אין כאן אלא שבות: **ואם בכלי כאן וכאן אסור.** דאב מלאכה הוי הואיל ואינו משנה מכמות שעושין בחול:

גמ'

הרכיבו. בפסח הבא בשבת קאמר הרכיבו על כתיפו ברה"ר או להביאו מחוץ לתחום: **וחתיכת יבלתו אין דוחין.** קשיא סתמא אסתמא:

הא. דפסחים בכלי וה"נ קאמר תנא דמתניתין ור"א אפילו בכלי שרי דס"ל מכשירי מצוה דוחין שבת כגון מלאכה שאפשר לעשותה מבעוד יום כגון בקור המום מכשירי קרבן הוא והקרבן דוחה השבת ובמכשירין פליגי:

מתני' ביבישה. ואפי"ה בכלי אסור משום דמתקן לה וענין מלאכה קא עביד ודפסחים בלחה ותרוייהו ביד:

אמר לך בכלי. למה לי לאשמועינן בפסחים דאסור הא כבר שמעינן לה הכא ולמה ליה לתנא לסתמיה בתרי דוכתי:

ואידך. להכי הדר תניא התם משום פלוגתא דרבי אליעזר דאשמועינן דאפילו בכלי שרי:

ואידך. להכי לא מוקמינן לההיא דפסחים בלחה ובכלי דאם כן הוה ליה אב מלאכה והתם הא דשבות הוא דאיירי:

דומיא דהרכיבו. דלא מיתסר אלא מדרבנן דחי נושא עצמו ותחומין נמי דרבנן ואפי"ה הואיל ואפשר מאתמול לא דחי:

ואידך. הרכיבו והבאתו גופה מלאכה גמורה היא דלא ס"ל להאי תנא בפסחים כ"י נתן דאמר במס' שבת בפי המצניע (דף צד.) חי נושא את עצמו

ובתחומין סבר לה כרבי עקיבא דאמר במס' סוטה בפרק כשם שהמים בודקין (דף כז:) תחומין דאורייתא:

משנה

חותרין יבלת - במקדש,
אבל לא במדינה.
ואם בבלי - כאן וכאן אסור.

גמרא

ורמיהו:

"**הרביבו והבאתו מחוץ לתחום וחתיכת יבלתו - דוחין,**
רבי אליעזר אומר:
דוחין" (פסחים סה:)

רבי אלעזר ורבי יוסי רבי חנינא:

חד אמר: **הא והא לחה,**

ולא קשיא:

כאן - ביד,

כאן - בכלי.

וחד אמר: הא והא ביד,

ולא קשיא:

הא - בלחה,

הא - ביבישה.

ולמאן דאמר: **"הא ביד הא בכלי"**,

מאי טעמא לא אמר: "הא בלחה הא ביבישה"?

אמר לך:

יבישה אפילו בכלי נמי שרי.

מאי טעמא?

איפרכי איפרכא.

ולמאן דאמר: **"הא - בלחה, והא - ביבישה"**,

מאי טעמא לא אמר: "הא - ביד, הא - בכלי"?

אמר לך:

בכלי - הא תנן: "אם בבלי - כאן וכאן אסור".

ואידך?

הא דקתני התם: משום דקא בעי איפלוגי רבי אליעזר ורבנן.

ואידך?

דומיא ד"הרביבו והבאתו מחוץ לתחום" קתני, דרבנן.

ואידך?

"הרביבו" - דלא כרבי נתן,

דאמר: החי נושא את עצמו.

"הבאתו מחוץ לתחום" כרבי עקיבא,

דאָמַר: תחומין דאורייתא.

מתלב רב יוסף:

"אמר רבי אליעזר:

קל וחומר,

ומה שחייטה שהיא משום מלאכה דוחה את השבת,

אלו משום שבות - אינו דין שיִדְחוּ אֶת הַשָּׁבֶת" (פסחים סה:);

אֵלָא אָמַר רַב יוֹסֵף:

הָא וְהָא בֵּיד,

ושבות מקדש - במקדש התירו,

שבות דמקדש במדינה - לא התירו.

יְתִיב אַבְי וְקָאָמַר לְהָא שְׁמַעְתָּא.

אִיתִיבֵיהּ רַב סְפָרָא לְאַבְי:

"הֲיָה קוֹרָא בְּסֵפֶר עַל הָאִיִּסקוּפָה וְנִתְגַלְגַּל הַסֵּפֶר מִיָּדוֹ - גּוֹלְלוּ אֶצְלוֹ" (צו:).

וְהָא הָכָא: דְּשָׁבֹת דְּמִקְדָּשׁ בְּמַדִּינָה הוּא - וְלֹא גְזָרִינַן דִּילְמָא נְפִיל וְאַתִּי לְאִיתְגַּוִּי!

וְלֹא אוֹקִימָנָא בְּאִסְקוּפָה כְּרַמְלִית,

וְרִשׁוֹת הָרַבִּים עוֹבְרֹת לְפָנֶיהָ,

דְּכִיּוֹן דְּאִיגְדוּ בְּיָדוֹ, אֶפִּילוּ שָׁבֹת נְמִי לִיכָא!

אִיתִיבֵיהּ:

"מְשַׁלְשֵׁלִין אֶת הַפֶּסַח לְתַנּוּר עִם חֲשִׁיכָה" (שבת יט:),

וְהָא הָכָא דְּשָׁבֹת דְּמִקְדָּשׁ, בְּמַדִּינָה, וְלֹא גְזָרִינַן שְׁמָא יִתְתֵּהּ בְּגַחְלִים!

אִישְׁתִּיק.

כִּי אָתָּא לְקַמְיָה דְּרַב יוֹסֵף,

אָמַר לֵיהּ: הֲכִי אָמַר לִי רַב סְפָרָא.

אָמַר לֵיהּ:

מָאִי טַעְמָא לֹא תִשְׁנִי לֵיהּ: בְּנֵי חֲבוּרָה זְרִיזִין הֵן.

וְאַבְי?

'כְּהֵנִים זְרִיזִין' - אָמְרִינַן,

בְּנֵי חֲבוּרָה זְרִיזִין הֵן - לֹא אָמְרִינַן.

רַבָּא אָמַר:

רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הִיא,

דְּאָמַר: מְכַשֵּׁירִי מִצְוֵה דוֹחִין אֶת הַשָּׁבֶת,

וּמוֹדָה רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, דְּכַמְהָ דְּאֶפְשָׁר לְשַׁנּוּי מְשַׁנְיָן.

קַג, מָאִי הִיא?

דְּתַנְיָא:

"כֵּהָן שְׁעֻלְתָּהּ בּוּ יִבְלֹת,

חֲבִירוֹ חוֹתְכָה לּוּ בְּשִׁינּוֹ".

"בְּשִׁינּוֹ" - אִין,

בְּכָלִי - לֹא.

רַח"י

א"ר אליעזר ק"ו. התם גבי פלוגתייהו תנינן לה בפי' אלו דברים (פסחים סה:): **אלו שמשום שבות**. אלמא תי"ק משום שבות קא אסר להו וש"מ דלאו בכלי מתוקמא:

אלא אמר רב יוסף הא והא ביד. ומיהו מתני' ביבישה לא מוקמינן לה דאם כן אפילו בכלי שרי אלא בלחה וביד היינו טעמא דשרי דשבות הוא ובמקדש שתמידין וקרבתו צבור במקדש הם מבקרין אותן ובפסחים היינו טעמא דאסור דאע"ג דשבות הוא וצורך מקדש הוא אפ"ה כיון דכל אחד ואחד מבקר פסחו ומתקנו בביתו ואח"כ מביאו למקדש לא התירו לעבור על השבות במדינה:

להא שמעתא. דרב יוסף:

גוללו אצלו. דכיון דאיגדו בידו אע"ג דאיכא שבות דילמא נפיל כוליה לרה"ר ואתי לאיתווי ספר נמי שבות דמקדש קרי ליה שהרי קדש הוא אלמא שבות דצורך מקדש הותר אף במדינה:

הא אוקימנא. בריש פירקין באסקופה כרמלית וכו' דאפילו שבות ליכא למגזר דא"י נפיל כוליה כי ממטי ליה לתוך הבית דרך האסקופה אין כאן חיוב חטאת:

משלשלין וכו'. לצלותו והוא יצלה מעצמו ובבשר דעלמא אמרינן אין צולין בשר בצל ובניצה אלא כדי שיצולו מבעוד יום גזירה שמא יחתה בגחלים בפי"ק דשבת (יט:):

והא הכא. דכל אחד צולה פסחו בביתו וקשרי ליה נמי במדינה:

בני חבורה. הנמנין על הפסח זריזין הן דכל העוסקין בקדשים זריזין וחכמים הלכך לא מחתי:

ואב"י. דאישתיק סבר כהנים זריזין הן אמרינן בכמה דוכתי דכיון שנכנס לעבודה בידוע שלמדוהו הלכות קדש אבל בני חבורה זריזין הן לא אמרינן שאין לך אדם שאינו עושה פסח:

רבא אמר. הא והא ביד כדאמר דבכלי ליכא לאוקמי לפסחים משום מלאכה והא והא בלחה דאי ביבישה לא מיתסר בכלי אלא מתני' דקתני שבות דאפשר לה מאתמול מידחי מקמי מכשירי מצוה ר"א היא דפליג נמי עלה דההוא דפסחים ואמר דוחין דאפילו אב מלאכה מידחי מקמייהו וכ"ש שבות והא דקתני במתני' דבכלי אסור מודה ר"א דכמה דאפשר לשנויי משנינן ליה ולא מחללינן שבתא והיכא דלא אפשר כגון גבי איזמל דחין אפילו אב מלאכה:

מאי היא. מנא תימרא דמודי ר' אליעזר דכמה דאפשר לשנויי משנינן דתניא כהן שעלתה בו יבלת וכו':

בשיניו אין. דשבות הוא בכלי לא ואפי' בשיניו חבירו אין ואיהו לא דחבירו לא מתקן ליה שפיר והכי אמר במסכת שבת בפרק המצניע דפליגי רבי אליעזר ורבנן בנוטל צפורניו זו בזו או בשיניו שר"א מחייב חטאת וחכמים אוסרין משום שבות ואוקימנא התם דכי מחייב ר"א בנוטל לעצמו אבל לחבירו דברי הכל פטור:

רש"י

מני. הא דקאמר בכלי לא ובעצמו לא: **אילימא רבנן.** דאמרי מכשירי מצוה לא דחו אב מלאכה ואשמעינן דשבות דחו כגון בשינוי בחבירו וכגון שעלתה לו בשבת דלא אפשר ליה למשקליה מאתמול:

כיון דאמרי רבנן. לגבי דבר הרשות דנוטל לעצמו זו בזו או בשינוי אין כאן אלא משום שבות:

הכא. דקשרו בחבירו משום שבות דמקדש לישתרי נמי לעצמו דהא איהו גופיה נמי שבות הוא:

אלא לאו ר' אליעזר היא. דאמר בנוטל בשינוי לעצמו דעלמא שלא למצוה דחייב חטאת ומשי"ה ה"נ כיון דאפשר בחבירו דהוי שבות לא שרינן ליה למידחי אב מלאכה ולמשקליה לנפשיה ואע"ג דאמר ר"א מכשירי מצוה דוחין אב מלאכה כמה דאפשר לשינויי משנינן:

לעולם רבנן. דאי לר' אליעזר לא בעי שינוי ואפילו לעצמו ואפילו בכלי שרי ודקשיא לרבנן כיון דנוטל לעצמו נמי שבות הוא נישקליה איהו לנפשיה:

אי דעלתה לו בכריסו. מקום שאפשר לו ליטלה בידו או בשינוי. הכי נמי:

הכי גרסינן ואי רבנן לישקליה ניהליה ביד ותפשוט דר"א וכו'.

כלומר אי אמרת בשלמא ר"א היא ומשום שינוי מתוקמא שפיר כמו שמתרץ לקמיה אלא אי אמרת רבנן וטעמא דבכלי לא משום דמכשירין לא דחו אב מלאכה ורבנן אשבות הוא דמהדרי נהי דאיהו גופיה משניה ליה דלא אפשר למשקליה דבגבו הוא חבירו מיהא לאשמעינן דנוטלה ביד דהא ידו נמי שבות היא והכי שפיר למתני דשמעינן מיניה תרתי חדא דמכשירין שבות דחו ולא אב מלאכה כדמשמע לן השתא ועוד שמעינן מינה מדשרי ליה ביד ולא בכלי דהכא הוא כדר"א דאמר התם בפרק המצניע (שבת דף צד:) מחלוקת ביד אבל בכלי מודו רבנן דחייב חטאת דחשבינן ליה תולדה דגוזה את הצמר שהוא חותך מן המחובר לבעלי חיים אבל השתא לא מצינו למיפשטיה מינה ולמידק דהא בכלי לא משום דאב מלאכה הוא דהא ביד נמי שבות הוא ולא קשרי ליה:

ולטעמיך לר"א נמי. נהי דטעמא משום שנוי הוה נשקליה ניהליה ביד דהא איכא שנוי דמודה ר"א בנוטל לחבירו שאינו אלא שבות:

אי אמרת בשלמא ר"א. לגבי מכשירי מצוה שבות ואיסור דאורייתא היתר משוי להו וטעמא משום דאפשר לשינויי משנינן כי היכי דמשנינן מאב מלאכה לשבות משנינן נמי משבות החמורה לשבות הקלה הלכך יד חמורה משיניים דאורחיה בהכי ודומה לכלי ואיכא למגור בה טפי יד אטו כלי:

אלא אי רבנן. וטעמייהו משום דאב מלאכה לא מידחי למה להו לאהדורי (אלא) אשבות כל דהו:

ותו ליכא. לאקשויה מידי:

"חבירו" - אין,

איהו - לא.

מני?

אילימא רבנן ובמקדש - כיון דאמרי רבנן בעלמא משום שבות,
הכא מה לי הוא מה לי חבירו?

אלא לאו, רבי אליעזר,

דאמר: בעלמא - חייב חטאת,

והכא - אף על גב דמכשירי מצוה דוחין את השבת, כמה דאפשר לשינויי משנינן.

לא, לעולם רבנן,

ואי עלתה בכריסו, הכי נמי.

הכא במאי עסקינן: כגון שעלתה לו נשיכה בגבו, ובאצילי ידיו, דאיהו לא מצי שיקיל לה.

ואי רבנן, נשקליה ניהליה ביד, ותפשוט דרבי אלעזר,

דאמר רבי אלעזר: מחלוקת ביד, אבל בכלי דברי הכל חייב!

ולישעמיה,

לרבי אליעזר נמי, לישקליה ניהליה ביד!

האי מאי?

אי אמרת בשלמא: רבי אליעזר - היינו דגור יד אטו כלי.

אלא אי אמרת: רבנן היא - נשקליה ניהליה ביד ותו לא מידי!

42. קג, ב - קד, א

רז"י

מתני'

כורך עליה גמי. ואע"פ שהגמי מרפא את המכה הואיל והשתא מיהא צורך עבודה היא דלאו אורח ארעא שתראה מכתו עם העבודה מכסה אותה בגמי: **אבל לא במדינה**. שמרפא בשבת ורפואה בשבת שבות היא ואסור: **ואם להוציא דם**. שמהדקה בגמי כדי להוציא דמה: **כאן וכאן אסור**. שאין זה צורך עבודה ועוד דהוה ליה חובל ואב מלאכה לא משתרי לגביהו:

גמ'

צלצול קטן. אזור קטן נאה כמו היא חגרה בצלצול (קטן) דסוטה (דף ט:) ובלע"ז בנד"ל { **בינדי"ל: אָגד, חגורה** }:

הוי יתור בגדים. ותניא בשחיטת קדשים בפרק שני (ובחים דף יח.) לבש שני מכנסים שני אבנטים חסר אחת או יותר אחת או שהיתה לו רטיה על בשרו תחת בגדו ועבד עבודה עבודתו פסולה וליף לה התם מקראי בני אהרן הכהנים בכהונם כלומר בבגדי הדיוט הזקוקין להם כהן הדיוט שלבש בגדי כהן גדול ועבד עבודתו פסולה דהיינו יתור בגדים:

לא אמרו. באותה משנה יתור בגדים אלא במקום בגדים אבל שלא במקום בגדים כגון באצבע לא הוי יתור בגדים:

ותיפוק ליה. בין גמי בין צלצול משום דחייץ בין ידי לעבודה ואנן (ולקח בעינן) ולקח הכהן וזרק הכהן בעינן דמשמע בעצמו על ידו ולא ע"י אחרים:

בשמאל. שאין עבודה כשרה בה כדאמר בשחיטת חולין כל מקום שנאמר אצבע או (בהן) [כהן] אינו אלא ימין:

אי נמי בימין שלא במקום עבודה. כגון על גב האצבע:

ופליגא. הא דר' יוחנן דאמר שלא במקום בגדים לא הוי יתור בגדים ואפי' בגד ג' על שלשה משמע דלא פסיל:

אדרבא. דאמר במקום בגדים אפי' נימא אחת חוצצת ואע"י דמשום יתור בגדים ליכא למימר דהא לאו בגד הוא חציצה מיהא הויה דכתיב (ויקרא ו) ומכנסי בד ילבש על בשרו שלא יהא דבר חוצץ:

ג' על ג' חוצצות. דכיון דבגד מקרי הוי יתור בגדים והאי דנקט בלשון חציצה משום דרישא איירי בנימא אחת במקום בגדים דלא מצי למתנייה יתור בגדים דלאו בגד הוא:

פחות מג' אין חוצצות. דאידי דלא חשיב בגד יתור בגדים אין כאן דלאו הוא וחציצה נמי אין כאן דשלא במקום בגדים הוא ושלא במקום עבודה:

אדר' יוחנן ודאי פליגא. הא דרבא כדאמרן שלא במקום בגדים ר' יוחנן לא חשיב יתור כלא אפי' בבגד גדול:

אדרב יהודה בריה דר' חייא מי נימא פליגא. הא דרבא דאמר שלא במקום בגדים פחות מג' אין חוצצות ואיהו אמר דצלצול קטן חייץ ואף על גב דלא הוי שלש על שלש:

צלצול קטן חוצץ. משום יתור בגדים והיינו נמי כלישנא קמא ואין בה חילוק אלא במילתיה דר"י והאי דנקטי לה במילתיה דרב יהודה בלשון חציצה משום הך פלוגתא דר' יוחנן דלא מצי למתנייה משום יתור בגדים דקאמר פחות משלש על שלש חוצץ במקום בגדים ופחות מג' לא מצי למימר יתור בגדים אלא משום חציצה להכי נקט לה לכולה בלשון חציצה:

שלש על שלש חוצצות. ומשום יתור בגדים: **לימא פליגא**. הא דרבא אדרב יהודה בריה דרבי חייא דחשיב צלצול קטן יתור בגדים:

שאני צלצול דחשיב. ואיכא למימר דמודה בה רבא אבל רבי יוחנן פליג עליה דהא עלה קאי ופליג: **ולרבי יוחנן**. דאמר צלצול נמי שרי לישמעין תנא דמתניתין צלצול קטן דלא חייץ וכ"ש גמי:

דגמי מסי. משום שבת איצטריך למתני גמי דאף על גב דמסי שרי במקדש:

משנה

הו שלקה באצבעו - בורך עליה גמי במקדש, אבל לא במדינה. אם להוציא דם - כאן וכאן אסור.

גמרא

אמר רבי יהודה בריה דרבי חייא: לא שנו אלא גמי, אבל צלצול קטן - הוי יתור בגדים.

ורבי יוחנן אמר:

לא אמרו יתור בגדים אלא במקום בגדים, אבל שלא במקום בגדים - לא הוי יתור בגדים.

תיפוק ליה משום חציצה!

בשמאל.

אי נמי,

בימין, ושלא במקום עבודה.

ופליגא דרבא,

דאמר רבא אמר רב הסדא:

במקום בגדים - אפילו נימא אחת חוצצת, ושלא במקום בגדים - שלש על שלש חוצצות, פחות משלש על שלש - אין חוצצות.

אדרבי יוחנן ודאי פליגא,

אדרב יהודה בריה דרבי חייא - מי נימא פליגא?

שאני צלצול קטן דחשיב.

לישנא אחרניא אמרי לה:

אמר רב יהודה בריה דרבי חייא:

לא שנו אלא גמי,

אבל צלצול קטן - חוצץ.

ורבי יוחנן אמר:

לא אמרו חציצה בפחות משלש על שלש אלא במקום בגדים,

אבל שלא במקום בגדים: **אשלש על שלש - חוצצות,**

פחות משלש - אין חוצצות,

והיינו דרבא אמר רב הסדא.

לימא פליגא דרב יהודה בריה דרבי חייא?

שאני צלצול קטן דחשיב.

ולרבי יוחנן, אדאשמעינן גמי, לישמעין צלצול קטן!

מילתא אגב אורחיה קא משמע לן: דגמי מסי.

43. קד, א

רש"י

מתני'

בוזקין מלח. מפזרין ומכתתין על הכבש מפני שחלק הוא וכשהגשמים נופלין עליו הוא מחליק. בוזקין לשון כיתות כדאמר בפרק בי דיומא (דף כב:): ממאי דהאי ויפקדם בבזק מידי דמבזק הוא ועוד כמראה הבזק מפרש בחגיגה (דף יג:): כאור היוצא בין החרסים שצורפין בהן זהב והם נקובים וסדוקים ולהב היוצא בנקב יש בו כמראה ירקרק או אדמדם:

וממלאין מבור הגדול כו'. כך שמן ושניהם בלשכת העזרה: **בגלגל.** טור"ן {ציר (של כננת)} בלע"ז אבל במדינה לא טעמא מפרש בגמרא משום שמא ימלא לגינתו ולחורבתו: **ומבאר הקר בי"ט.** ולא בשבת ובגמרא מפרש מאי ניהו:

גמ'

מפשרוניא. מקום:

ומרדה בה. שוטח בה:

דלא מבטל ליה. וליכא משום אשוויי גומות דמלאכה הוא בשבת דהוי כבנין דמידי דחזי למאכל בהמה או לטיט החומות לא מבטיל ליה התם אבל מלח משנדרס ברגל לא חזי ומסתמא מבטיל ליה ובמדינה אסור:

קא מוסיף אבנין. ואפילו בחול אסור להוסיף על המזבח דכתיב הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל שהבנין נמסר לדוד על ידי הנביאים שלא להוסיף ושלא לגרוע ואית דנקטי ליה משום שבת ולא היא דהא בכסוי הדם בשחיטת חולין (חולין פג:): דאיירי בחול הכי נמי פרכינן:

הא קא הוי חציצה. בין רגליהם לכבש וחציצה כי האי גוונא פסולה דתנן בשחיטת קדשים (זבחים טו:): כל הזבחים שקבל דמן זר ואונן וערל יושב ועומד על גבי כלי על גבי רגל בהמה וע"ג רגל חבריו פסול והתם יליף טעמא:

בהולכת אברים לכבש דלאו עבודה היא. לעולם לא מבטל ליה אלא לאחר דריסה מולחין ממנו עורות קדשים ודקשיא לך הא הוי חציצה לא תקשה דהא דקתני בוזקין מלח בהולכת אברים לכבש קאמר דלאו עבודה דקא ס"ד השתא דכיון דכל הכפרה תלויה בדם אע"ג דהקטר חלבים הוה עבודה הולכה דידהו מיהא לא חשיב:

והקריב את הכל. רישא דקרא והקרב והכרעים ירחץ במים אלמא באברים קמשתעי קרא ומדבעי כהונה שמע מינה עבודה היא: **ומרדה בה.** לדרוס עליה: **לא בסל ולא בקופה.** כדרך חול: **שולי הקופה.** שנשתברה ונשאר השולים:

משנה

בוזקין מלח על גבי כבש בשביל שלא יחליקו, וממלאין מבור הגולה, ומבור הגדול בגלגל - בשבת, ומבאר הקר - ביום טוב.

גמרא

רמי ליה רב איקא מפשרוניא לרבא: תנן:

"בוזקין מלח על גבי הכבש בשביל שלא יחליקו".

במקדש - אין, במדינה - לא.

ורמינהי:

"חצר שנתקלקלה במימי גשמים - מביא תבן ומרדה בה!"

שאני תבן דלא מבטיל ליה.

אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי: האי "מלח" - היכי דמי?

אי דמבטליה - קא מוסיף אבנין,

וכתיב: "הכל בכתב מיד ה' עלי השמיל"¹⁹⁰ (דבה"י א' כה, ט)!

אי דלא קא מבטליה - קא הויא חציצה!

בהולכת אברים לכבש, דלאו עבודה היא.

ולא?

והא פתיב: "והקריב הפהן את הכל והקטיר המזבחה" (ויקרא א, יג), ואמר מר: זו הולכת אברים לכבש!

אלא אימא: בהולכת עצים למערכה, לאו עבודה היא.

דרש רבא:

חצר שנתקלקלה במימי גשמים - מביא תבן ומרדה בה.

אמר ליה רב פפא לרבא:

והתנאי:

"נשהוא מרדה:

אינו מרדה לא בסל ולא בקופה,

אלא בשולי קופה!"

הדר אוקים רבא אמורא עליה ודרש:

דברים שאמרתי לפניכם טעות הן בידי,

ברם כך אמרו משום **דבי אליעזר:**

"וכשהוא מרדה:

אינו מרדה לא בסל ולא בקופה,

אלא בשולי קופה."

¹⁹⁰ הכל בכתב מיד ה' עלי השמיל כל מלאכות התבנית

44. קד, א-ב

רפ"י

טרף אנבא. הקיש על הדלת באגרופו והשמיע קול:
דקא מחיל שבת. דקסבר כל אולודי קלא אסיר:
בקול של שיר. הנשמע כעין שיר בנעימה ובנחת:
מעלין בדיופי. מעלין יין מחבית לחבית ע"י שני קנים החתוכים באלכסון ומניח ראשין המשופעים זה כנגד זה ונותן אחד מן הקנים בחבית ומוצץ בפיו בראש הקנה האחר מעט מן היין אליו ומסלק משם והיין יוצא כולו מאליו דיופי שתי פיות:
ומטיפין מיארק לחולה. כלי הוא ופיו צר ושל מתכת הוא ומנוקב בתחתיתו נקבים נקבים דקין וממלא מים וסותם פיו העליון וכל זמן שפיו סתום אין המים יוצאין בנקבים התחתונים וכשרוצה נוטל פקק העליון והמים יוצאין בנקבים טיף אחר טיף ונותן כלי מתכת וכופהו תחתיו וקולן נשמע לחולה:
וקא בעי לאתעורי. ע"י קול זה ומתיראין להקיצו בידים שמא יבעית וכיון דלהקיץ הוא לא בנעימה ובנחת נשמע שהרי קול נעים מרדימו והולך אפ"ה לבריא לא:
זמזומי. צינבי"ש {צינבי"ש:
צלצים, פעמונים} :
לא יטפח. ידיו על לבו:
יספוק. כף אל כף:
ירקד. ברגל להשמיע קול להבעית העופות:
שמא יטול צרור. ויזרוק לרה"ר להבריח העופות:
משחקות באגוזים. לגלגלן דרך דף ומכות זו את זו כדרך שמשחקות הנשים:
לאשוויי גומות. להכין דרך לגלגל האגוז:
בתפוחים. נמי כה"ג:
אולודי קלא. שהגלגל משמיע קול. גזרה שמא ימלא לגינתו. מתוך שממלאין בו בלא טורח אתי להשקות בו בגינתו וחורבתו בשבת:

"ממלאין מבזר הגולה".

עולא איקלע לבי רב מנשה,
 אתא ההוא גברא טרף אבבא,
 אמר: מאן האי? ליתחל גופיה דקא מחיל ליה לשבתא.

אמר ליה רבה:
 לא אסרו אלא קול של שיר.

איתביה אב"י לרבה:
"מעלין בדיופי ומטיפין מיארק לחולה בשבת".

"לחולה" - אין,
 לבריא - לא.

היכי דמי?
 לאו דנים וקא בעי דליתער.
 ושמע מינה: אולודי קלא אסיר!

לא, דתיר וקא בעי דלינים, דמשתמע כי קלא דזמזומי.

איתביה:
"המשמר פירותיו מפני העופות,

ודלעיו מפני החיה,

משמר בדרבו בשבת,

ובלבד: שלא יספק,

ולא יטפח.

ולא ירקד - בדרו שהו עושין בחול".
 מאי טעמא?
 לאו, דקמוליד קלא,
 וכל אולודי קלא - אסיר!

אמר רב אחא בר יעקב:
 גזירה שמא יטול צרור.

ואלא הא דאמר רב יהודה אמר רב:
 נשים משחקות באגוזים - אסור.

מאי טעמא?
 לאו, דקא מוליד קלא,
 וכל אולודי קלא - אסיר!

לא, דלמא אתי לאשוויי גומות.
 דאי לא תימא הכי: הא דאמר רב יהודה:
 נשים משחקות בתפוחים - אסור,
 התם מאי אולודי קלא איכא?!
 אלא: דילמא אתי לאשוויי גומות.

תנן:
"ממלאין מבזר הגולה, ומבזר הגדול בגלגל בשבת",

במקדש - אין,
 במדינה - לא.

מאי טעמא?
 לאו, משום דאולודי קלא - ואסיר!

רש"י

תרו בה כיתנא. שורין בו
פשתן בחול ואית דגרסי
בונתא כוסמין:
תרו. שורין:

לא, גזירה שפמא ימלא לגינתו ולחורבתו.

אמימר שרא למימלא בגילגלא במחוץ, א,
אמר: מאי טעמא גזרו רבנן? שפמא ימלא לגינתו ולחורבתו,
הכא - לא גינה איכא, ולא חורבה איכא,
קד, ב כיון דקא חזא דקא ^תרו בה כיתנא אסר להו.

רס"י

45. קד, ב

שהקרו עליה דברים. כשעלו מן הגולה הוצרכו לה כדלקמן ונימנו והתירוה ובטלו תקנת השבות ממנה למלאות הימנה בגלגל ולא התירו אלא אותה לבדה הקרו לשון קריאה (עיי מקרה) שהביאו בה ראיות לדבריהם שיש בהן כח לעקור שבות מפני דוחקן:

מאי זו בלבד. היאך יקראו לשאר בורות בור הקר הרי לא הוקרו דברים אלא על זו ומדקתני בור הקר פשיטא דההוא לחודיה קשרי:

אלא אמר רב נחמן בר יצחק. עיי שמים חיים היתה קרי ליה בור הקר לשון מקור כמו כהקיר ביר מימיה כמו שמעין מקור (מימיה) הנובע מתחדש והולך ומוסיף תמיד כך הקרה רעתה:

ביר. כמו באר:

נביאים שביניהם. חגי זכריה ומלאכי:

מנהג אבותיהם. באותו הבור:

"וממלאין ... ו]מבאר הקר [ביום טוב".

מאי "באר הקר"?

אמר שמואל:

בור שהקרו עליה דברים והתירוה.

מיתיבי:

"לא כל הבורות הקרות התירו,

אלא זו בלבד".

ואי אמרת: 'שהקרו דברים עליה' מאי "זו בלבד"?

אלא אמר רב נחמן בר יצחק:

באר מים חיים,

שנאמר: "כהקיר ביר מימיהו,

מן הקרה רעתה חמס ושד ישמע בה על-פני תמיד הלי ומכה" (ירמיה ו, ז).

גופא:

"לא כל הבורות הקרות התירו, אלא זו בלבד.

ובשעלו בני הגולה חנו עליה, ונביאים שביניהו התירו להו".

ולא "נביאים שביניהו",

אלא מנהג אבותם בידיהם.

46. קד, ב - קה, א

כ"ז

משנה

שרץ שנמצא במקדש,
כהן מוציאו בהמיינו,
שלא לשהות את הטומאה,
דברי רבי יוחנן בן ברוקה.
רבי יהודה אומר:
בצבת של עץ,
שלא לרבות את הטומאה.

מהיכן מוציאים אותו?

מן ההיכל,

ומן האולם,

ומבין האולם למזבח,

דברי רבי שמעון בן ננס.

רבי עקיבא אומר:

כל מקום שחייבין על זדונו כרת,

ועל שגגתו חטאת - משם מוציאים אותו.

ושאר כל המקומות - כופין עליו פסכתו.

רבי שמעון אומר:

מקום שהתירו לך חכמים - משלך נתנו לך.

שלא התירו לך אלא משום שבות.

גמרא

אמר רב טבי בר קיסנא אמר שמואל:

המכניס טמא שרץ למקדש - חייב,

שרץ עצמו - פטור.

מאי טעמא?

אמר קרא: "מזכר ועד נקבה תשלחו" ¹⁹¹ (במדבר ה, ג) -

מי שיש לו טהרה במקוה,

יצא שרץ - שאין לו טהרה.

לימא מסייע ליה:

"מזכר ועד נקבה תשלחו" (במדבר ה, ג) - פרט לכלי חרש.

דברי רבי יוסי הגלילי.

מאי טעמא?

לאו משום דלית ליה טהרה במקוה.

לא, מי שנעשה אב הטומאה.

יצא כלי חרס שאינו נעשה אב הטומאה.

לימא כתנאי!

"שרץ שנמצא במקדש - כהן מוציאו בהמיינו,

שלא לשהות את הטומאה,

דברי רבי יוחנן בן ברוקה.

רבי יהודה אומר:

בצבת של עץ מוציאו,

מתני'
כהן מוציאו בהמיינו. בשבת ולא חייש לטלטול דאין שבות במקדש בהמיינו באבנטו ואף על גב דמטמי ליה לאבנט שהוא קדוש הכי עדיף שלא לשהות את הטומאה בעזרה ולחזור אחר צבת של עץ שהיא פשוטי כלי עץ שאינה מקבלת טומאה ובידיו לא נגע בה דלא ניטמי כהן גופיה הלכך בהמיינו אוחזו דלא נגע ביה ושרץ אינו מטמא במשא והאבנט שמיטמא בשרץ אינו מטמא הכהן האוחזו דהוה ליה אבנט ראשון לטומאה והלכה רווחת היא בכל השי"ס שאין אדם וכלים מקבלין טומאה אלא מאב הטומאה בלבד וגם במקרא לא מצינו טומאה לכלים ולאדם אלא מן השרץ והנבלה וכיוצא בהן שהוא אב הטומאה אבל ראשון לטומאה מטמא אוכלין ומשקין כדכתיב (ויקרא יא) וכל כלי חרש אשר יפול מהם וגוי דהוה ליה כלי חרס ראשון לטומאה מכיון שנתלה שרץ באוירו ואף על פי שלא נגע והכלי חוזר ומטמא מה שבתוכו יכול אם כלים היו בתוכו יטמאו מחמת כלי ראשון תלמוד לומר כל אשר בתוכו יטמא וסמך ליה מכל האוכל אשר יאכל אוכלין ומשקין מקבלין טומאה מחמת הכלי ואין כלי אחר מיטמא מחמתו בשלהי הכל שוחטין:

בצבת של עץ. שהיא פשוטי כלי עץ:

שלא לרבות את הטומאה. לטמא האבנט ונוח לו לשהותו שם

ולחזור אחרי הצבת מלרבות הטומאה:

מהיכן מוציאים אותו. בשבת:

מן ההיכל ומן האולם. אבל בעזרה אם נמצא שם מכסהו בסיר

ומניחו עד שתחשך:

כל מקום שחייבין על זדונו כרת. אם יכנס לו בטומאה דהיינו כולה

עזרה:

ושאר כל המקומות. למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה לבן ננס

כולה עזרה לרבי עקיבא לשכות:

כופין עליו פסכתו. סיר של נחשת לכסותו עד שתחשך למוצ"ש.

סירותיו מתרגמינן. פסכתרוותיה (שמות כז):

ר"ש אומר. מפרש בגמרא אהיכא קאי:

משלך נתנו לך. כדמפרש בגמרא:

גמ'

המכניס טמא שרץ. כלי שנטמא בשרץ:

חייב. חטאת בשוגג וכתת על זדונו משום כי את מקדש ה' טמא

(במדבר יט):

מזכר ועד נקבה תשלחו. במקדש קאי כדכתיב בסיפיה ולא יטמאו

את מחניהם אשר אני שוכן בתוכם דומיא דזכר ונקבה אדם שיש לו

טהרה בטבילה:

פרט לכלי חרס. טמא שאם הכניסו למקדש פטור:

דאין לו טהרה. דכתיב (ויקרא יא) ואותו תשבורו שאין לו טהרה

אלא בשבירתו:

לא. לעולם אימא לך המכניס שרץ חייב וטעמא דכלי חרס. משום

שאינו ראוי למדרס ולהיות אב הטומאה (מי שנעשה אב הטומאה)

דבעינן דומיא דזכר ונקבה פעמים שהוא אב הטומאה כגון זב וזבה

וטמא מת וכן הכלים נמי הואיל וראוין ליעשות אב הטומאה כגון

זכר ונקבה כגון כלי שהוא ראוי למדרס ולמושב הזב הוי אב

הטומאה ע"י מדרס של זב ומטמאין אדם וכלים כדכתיב (ויקרא

טו) והיושב על הכלי אשר ישב עליו הזב יטמא המכניסו למקדש

אפילו כשהן ראשונים כגון שנטמאו במגע הזב או נגעו במדרס הזב

או בשאר אבות הטומאה חייב יצא כלי חרס שאינו נעשה אב

הטומאה שאין לך כלי נעשה אב הטומאה לטמא אדם או כלי אלא

מדרס הזב כדפרישית לעיל או מגע המת דמת אבי אבות הטומאה

כדכתיב בזאת חקת בכלי או באדם שנגע במת וכל אשר יגע בו

הטמא יטמא והנפש הנוגעת תטמא עד הערב פי נפש הנוגעת בו

בטמא זה שנטמא במת. תטמא עד הערב והא לא מצית למימר

דהאי והנפש הנוגעת בנוגע במת עצמו קאמר דא"כ טומאת שבעה

איכא אלמא טמא מת אב הטומאה משוי ליה קרא לטמא אדם

הלכך כלי חרס אינו נעשה אב הטומאה כלל דלמדרס לא חזי משום

דנשבר ותניא בהדיא בפרק רבי עקיבא במסכת שבת (דף פד.) מדרס

כלי חרס טהור וע"י מגע נמי לא הוי אב הטומאה דכתיב לעיל

מההוא קרא וחטאו ביום השלישי וגוי וכל אשר יגע בו הטמא וגוי

כל היכא דקרינן ביה וחטאו דיש לו טהרה בטבילה קרינן ביה

והנפש הנוגעת תטמא וכל היכא דלא קרינן ביה וחטאו לא קרינן

ביה והנפש הנוגעת:

¹⁹¹ מזכר ועד נקבה תשלחו אל מחוץ למחנה תשלחום ולא יטמאו את מחניהם אשר אני שוכן בתוכם

רש"י

מאן דאמר שלא לשהות קסבר. שרץ טעון שילוח מדאורייתא הלכך לא מידחי מקמי רבוי הטומאה דאבנט: המכניס שרץ גרסינן: **שהויי עדיף.** מאפושוי טומאה דהא אבנט נמי מידי דקדש הוא: **מאי לאו בהא קא מיפלגי דמאן דאמר מעזרה לא.** מפקינן ליה בשבת: **קסבר המכניס שרץ למקדש פטור.** דלא בעינן שילוח מדאורייתא הלכך לא מדחיא שבות מקמיה ומהיכל ומאולם הוא דמפקינן ליה דמשום כבוד שכינה לא העמידו חכמים דבריהם: **אמר רבי יוחנן.** לענין עיולי כולי עלמא המכניס שרץ חייב ולענין להוציא הנמצא בעזרה בשבת בהאי קרא פליגי: **ויבאו הכהנים פנימי בית ה' בהיכל ויוציאו הטומאה.** ע"ז ותקורבתייה שהן מטמאין באהל: **לחצר בית ה'.** עזרה: **ויקבלו הלויים להוציא משם לנחל קדרון.** אבל כהנים אחרים לא מיטמאין אע"פ שהיו צריכים לאנשים הרבה אלו מוציאין מן ההיכל לעזרה ואילו משם ולחוץ לויים הוא דמיטמאין ולא כהנים בן ננס סבר מדאשתני טומאת עזרה מכהנים ללויים שמע מינה היכא דאיתא בעזרה לא מפקינן ליה בעזרה אלא מהדרינן אהתירא ובשבת נמי לא דחינן שבות: **טומאה בעזרה ליתא.** כלומר היכא דאיתא התם. לא חמירא כולי האי: **דלא אפשר.** בהיכל לא עיילי לויים דאפי' כהנים אסירי למיעל אלא לעבודה כדכתיב (ויקרא טז) ואל יבא בכל עת אל הקדש זה היכל מבית לפרוכת זה לפני ולפנים: **תו לא מטמאין לכהנים.** שהרי אפשר בלויים אבל לשהויי עד אורתא לא:

שלא לרבות את הטומאה.

מאי לאו בהא קא מיפלגי: דמאן דאמר שלא לשהות, קסבר: המכניס שרץ למקדש - חייב. ומאן דאמר: שלא לרבות: המכניס שרץ למקדש - פטור.

לא, דכילי עלמא - חייב. והכא בהא קא מיפלגי: מר סבר: שהויי טומאה עדיף. ומר סבר: אפושוי טומאה עדיף.

אלא כהני תנאי:

דתנן:

"מהיכן מוציאין אותו?

מן ההיכל, ומן האולם, ומבין האולם למזבח.

דברי רבי שמעון בן ננס.

רבי עקיבא אומר:

כל מקום שחייבין על דונו פרת ועל שגגתו חטאת - משם מוציאין אותו."

מאי לאו בהא קא מיפלגי:

דמאן דאמר: מעזרה לא, קסבר: המכניס שרץ למקדש - פטור, ומאן דאמר מכולה עזרה סבר - חייב.

קהא, אמר רבי יוחנן:

ושנייהם מקרא אחד דרשו:

"ויבאו הכהנים לפנימה בית ה' לטהר,

ויוציאו את כל הטומאה, אשר מצאו בהיכל ה', לחצר בית ה',

ויקבלו הלויים להוציא לנחל קדרון הוציאה" (דברי הימים ב כט, טז).

מר סבר: מדאשתני בעזרה, בלויים, טומאה בעזרה ליכא.

ומר סבר: עד היכא דלא אפשר בלויים מפקי כהנים,

השתא דאפשר בלויים תו לא מטמאי כהנים.

47. קה, א

רס"י

מסייע כהני. דאמר לקמן כהנים טמאין עדיפי מטהורי ישראלים:

אך אל הפרוכת וגו'. בבעלי מומין כתיב:

רקועין. טסין של זהב שמחפין בהן בית קדשי הקדשים מתוכו:

אך חלק. כלומר אכין ורקין מיעוטין כל אתין וגמין רבויין. חלק מיעט דלמלאכה שרי לעיולי:

טמא ובעל מום. אי אפשר אלא באחד מהן איזה מהן מכניסין:

דהא אישתרי בעבודת צבור. דכתיב (במדבר כח) במועדו ואפילו בטומאה אבל בעל מום לא הותר דתניא בתורת כהנים מום בו את לחם אלהיו לא יגש להקריב אין לי אלא תמידין שהן קרויין לחם כענין שנאמר את קרבני לחמי לאשי שאר קרבנות צבור מנין ת"ל שוב לחם קרא אחרינא וכתיב בתריה לחם אלהיו מקדשי הקדשים וסמך ליה אקרא קמא דנשתמע הכי לא יגש להקריב לחם אלהיו:

דהא אישתרי באכילת קדשים. מהאי קרא לחם אלהיו מקדשי הקדשים ומן הקדשים יאכל:

תנו רבנן:

"הכל נכנסין בהיכל: לבנות,

לתקו,

ולהוציא את הטומאה.

מצוה - בכהנים,

אם אין שם כהנים - נכנסין לויים,

אין שם לויים - נכנסין ישראלים.

ואידי ואידי:

טהורים - אין,

טמאים - לא."

אמר רב הונא:

רב כהנא מסייע כהני.

דתני רב כהנא:

"מתוך שנאמר: 'אך אל הפרכת לא יבא'¹⁹² (ויקרא כא, כג) -

יכול לא יהו כהנים בעלי מומין נכנסין בין האולם ולמזבח לעשות ריקועי פחים?

תלמוד לומר: 'אך' חלק,

מצוה - בתמימים.

אין שם תמימים - נכנסין בעלי מומין.

מצוה - בטהורין,

אין שם טהורין - נכנסין טמאין.

אידי ואידי:

כהנים - אין,

ישאלים - לא."

איבעיא להו:

טמא ובעל מום - איזו מהן נכנס?

רב חיאי בר אשי אמר רב:

טמא נכנס, דהא אישתרי בעבודת ציבור.

רבי אלעזר אמר:

בעל מום נכנס, דהא אישתרי באכילת קדשים.

¹⁹² אך אל הפרכת לא יבא ואל המזבח לא יגש כי מום בו ולא יחלל את מקדשי פי אני ה' מקדשם

48. קה, א

רפ"י

המשוחות. מודדין התחומין ומציבין סימן כשהן מודדין מדתן:

מפני טועי המדה. שמא יטעו בה הלכך מקצרין אותה נמצא שעדיין התחום לא הגיע ומי שהחשיך לו חוץ לתחום כבר נכנס בתוך אלפים ט"ו אמות כדפרישית במי שהוציא אוהו (לעיל דף נב.). ל"יא מפני הטועין ששוכחין ויוצאין וחוזרין ונכנסין לפיכך מקצרין המודדין את התחום הסימן ומציבין בתוך התחום שאם יצא לא עביד איסורא:

יכנס. דמשלך נתנו לך שכבר הוא בתוך תחומו והכא אתא ר' שמעון למיתב טעמא למילתיה דלא תימא מיקל אני באיסור שבת אלא משלו נתתי לו והכא נקט לה משום פלוגתא דנימת כנור כדמפרש ואזיל:

קושרה. בנימת כנור שנפסקה ופליג רבי שמעון ואמר בברייתא עונבה ואמר הכא טעמא למילתא ופליג אתנא דלעיל ואמר לא הותרו במקדש אלא שבות ובתרתיה מיפלגא מילתא דרבי שמעון רישא במחשיך חוץ לתחום וסיפא בנימת כנור והכי קאמר רבי שמעון לתנא קמא: אע"פ שהקלתי במחשיך חוץ לתחום מחמיר אני בנימת כנור דהתם משלך נתנו לך אבל כאן לא התירו אלא שבות:

קשירה דאתיא לידי חיוב חטאת. במדינה גזרה שמא יקשור קשר של קיימא:

רבי שמעון אומר:

מקום שהתירו לך חכמים משלך נתנו לך, שלא התירו לך אלא משום שבות."

רבי שמעון היכא קאי?

התם קאי,

דתנן:

"מי שהחשיך חוץ לתחום, אפילו אמה אחת - לא יכנס.

רבי שמעון אומר:

אפילו חמש עשרה אמה - יכנס,

לפי שאין המשוחות ממציעין את המדות מפני הטועים" (עירובין נב.).

דקאמר תנא קמא: **"לא יכנס"**,

ואמר ליה רבי שמעון: **"יכנס"**.

"שלא התירו לך אלא משום שבות."

היכא קאי?

התם קאי,

דקאמר תנא קמא: **"קושרה"** (עירובין קב:).

ואמר ליה רבי שמעון: **"עונבה"** (עירובין קג:).

עניבה דלא אתי לידי חיוב חטאת - שרו ליה רבנן,

קשירה דאתי לידי חיוב חטאת - לא שרו ליה רבנן.

הדרן עלך המוצא תפילין
וסליקא לה מסכת עירובין